

Beckov - Hrad Beckov

Palác hradný - západný

(ÚZPF 1180/5)

Architektonicko-historický výskum 2018

*ProMonument s.r.o.
Ing. arch. Martin Bóna, PhD.
Ing. Miroslav Matejka*

O B S A H

1. Základné údaje o kultúrnej pamiatke

s. 2

2. Údaje o zadaní, metóde, spracovaní a organizácii výskumu

s. 2

3. Opis skúmaných objektov kultúrnej pamiatky a ich technického stavu

s. 3

4. Inventarizačný súpis nálezových situácií a ich čiastočné vyhodnotenie

s. 5

5. Inventarizačný súpis hodnotných detailov a prvkov

s. 27

6. Analýza vývoja skúmanej časti NKP

6.1. Doterajšie poznatky o architektonicko-historickom vývoji skúmanej pamiatky

s. 31

6.2. Historický výskum

s. 33

6.3. Analýza vývoja skúmaných častí kultúrnej pamiatky

s. 38

7. Vyhodnotenie výskumu

s. 43

8. Charakteristika pamiatkových hodnôt skúmanej časti pamiatky

s. 44

9. Návrh ochrany, obnovy a prezentácie skúmanej časti pamiatky

a) Zhrnutie výsledkov architektonicko-historického výskumu

s. 45

b) Požiadavky na zachovanie, obnovu a prezentáciu kultúrnych hodnôt skúmanej časti kultúrnej pamiatky, jej hmotnej podstaty, prvkov a detailov tvoriacich jej súčasť a návrh na odstránenie predchádzajúcich nevhodných zásahov a úprav

s. 45

c) Návrh konkrétnych opatrení na záchranu a obnovu skúmaných častí pamiatky a na ich vhodné funkčné využitie

s. 47

10. Požiadavky na vykonanie ďalších špecializovaných výskumov

s. 55

11. Zoznam fotografickej (F1-120) a grafickej dokumentácie (G1-24)

s. 55

12. Použité podklady, pramene a literatúra

s. 60

13. Prílohy

Fotografická dokumentácia

Grafická dokumentácia

Rozhodnutie KPÚ

LV a KM

1. Základné údaje o národnej kultúrnej pamiatke

Kraj:	Trenčiansky
Okres:	Nové Mesto nad Váhom
Obec:	Beckov
Katastr. územie (miest. časť):	Beckov
Č. ÚZPF NKP:	1180/1–18
Unifikovaný názov NKP:	hrad s areálom
Unifikovaný názov PO:	palác hradný (1180/5)
Zaužívaný názov PO:	západný, renesančný palác
Druhovú určenie NKP/PO:	A U/A AV U
Vlastník NKP:	Obec Beckov, Obecný úrad, 916 38 Beckov 180, v zastúpení starostom obce, Danielom Hladkým
Správca NKP:	Hrad Beckov, záujmové združenie právnických osôb, Sv. Vincenta 6, 821 01 Bratislava
Parcelné číslo:	384

2. Údaje o zadaní, metóde, spracovaní a organizácii návrhu

- 1. Realizátori výskumu:** Ing. arch. Martin Bóna, Štefánikova 14, 953 01 Zlaté Moravce
Držiteľ osobitnej odbornej spôsobilosti na vykonávanie architektonicko-historického výskumu, registračné č. 201.2, dátum vydania 04. 02. 2014
Ing. Miroslav Matejka, J.G. Tajovského 1198/6, 957 01 Bánovce nad Bebravou
Držiteľ osobitnej odbornej spôsobilosti na vykonávanie architektonicko-historického výskumu, registračné č. 242.1., dátum vydania 02. 06. 2014
- 2. Objednávateľ výskumu:** Obec Beckov, 916 38 Beckov 180, v zastúpení Ing. Ján Križan, starosta obce, zmluvná dohoda zo 17.8.2018.
- 3. Rozsah, charakter a cieľ výskumu:** V zmysle rozhodnutia KPÚ v Trenčíne z 12.12.2016 (KPUTN-2016/3333-8/98073) mal byť architektonicko-historický výskum paláca uskutočnený formou povrchového a čiastočne sondážneho výskumu s cieľom definovania charakteru skúmaných konštrukcií s návrhom ich obnovy a prezentácie ich pamiatkových hodnôt. Samotný výskum mal byť realizovaný ako podmienka realizácie zámeru obnovy paláca zo strany obce.

Výskum tak nadviazal na starší umelecko-historický výskum Dr. Jančuškovej z roku 1972 a archeologický výskum Dr. Š. Tóthovej z rokov 1971-1974 (Tóthová 1978).

- 4. Predmet a zameranie výskumu:** Predmetom výskumu boli nadzemné konštrukcie paláca, prístupné z interiérovej strany a z nádvorja, západná fasáda skúmaná d'alekohľadom.
- 5. Metóda výskumu:** Výskum mal v nadzemných častiach prevažujúci nedeštruktívny charakter spočívajúci zo sledovania a dokumentovania existujúcich konštrukcií.
- 6. Spracovanie a organizácia výskumu:** Terénne výskumné práce boli realizované v mesiacoch august - október 2018 a následne bol výskum do konca roku 2018 spracovaný do podoby predloženej dokumentácie. Ako grafické podklady bolo použité Zameranie hradného areálu od Inžinierskej geodézie n.p. Bratislava z roku 1968, ktoré bolo aktualizované o časti odkryté počas komplexných výskumov v 70.–80. rokoch 20. storočia a sčasti dokumentované Pamiatkovým ústavom pod vedením Dušana Tótha. Nakoľko bol archívny historický výskum PhDr. I. Mrvom realizovaný a použitý vo výskumnej dokumentácii z rokov 2006–2007, sú na tomto mieste ako historický podklad použité z neho len výňatky.

3. Opis skúmaných objektov kultúrnej pamiatky a ich technického stavu

Použité skratky v texte i vo fotografiách:

D – dlážka

F4:M4 (snímka č. 4 vo fotodokumentácii v prílohe tejto výskumnej správy a na snímke písmenom „M4“ označený detail muriva zo 4. stavebnej etapy.

G11:1 (obrázok č.11 v grafickej dokumentácii a na obrázku pod číslom 11 označená nálezová situácia s poradovým číslom

J – jazva

K - klenba, záklenok

L -- lôžko

M5 -- nadzemný múr s číslom vývojovej etapy

N5 – nálezová situácia s poradovým číslom,

N -- nika

P -- pás

S - sedadlo,

T - otvor

V -- vykurovací otvor

Z4 -- základový múr s poradovým číslom vývojovej etapy

Skúmaný palác tvorí súčasť západnej obvodovej zástavby hradného jadra a je zvnútra pristavaný k južnej časti západného obvodového múru (F23; 24). Pôvodne štvorpodlažná stavba sa zachovala torzálna ako staticky zabezpečená a zakonzervovaná zrúcanina, tvoriaca súčasť zástavby areálu hradného jadra. Svojou dlhšou osou je orientovaná približne v severo-južnom smere, pričom dosahuje max. dĺžku 46 m a šírku 13 m. Mierne pod úroveň nádvorí zahĺbené 1. NP pozostávajúce z troch priestorov je prístupné samostatnými vstupmi z priechodného nádvorí. V súčasnosti neprestrešený najjužnejší priestor A lichobežníkového pôdorysu je tiež vstupom v západnej stene napojený na juhozápadnú baštu a prístupný od nádvorí vstupom vo východnej stene (F26). V obvodových múroch sa zachovali nábehy zrútenej klenby, pričom dlážka pozostáva zo zhutnenej sutiny. Severnejšie dva priestory B a C sú zaklenuté valenými klenbami a prístupné z nádvorí vstupmi vo východnej stene, cez ktorú sú tiež prevetrávané a osvetlené (F41; 44; 47).

V úrovni 2. NP sú neprekryté južné priestory E a F od západu vybavené výklenkami arkierov, pričom najjužnejší torzálna zachovaný priestor slúži ako vyhliadková terasa (F54; 55; 57). Severnejší priestor s dočasne situovanou novostavbou bufetu si zachoval aj zvyšky omietok a v severnej stene vstup do ďalšieho severnejšieho priestoru G (F58). Ten si tiež klenbu nezachoval a v západnej stene sa nachádza zvyšok ostenia združeného okna (F71–76). Najsevernejšie priestory H a I sú od východu napojené vstupmi na nádvorie a sú zaklenuté valenými klenbami. Južnejší od západu presvetľuje okno s kamenným združeným ostiením, severnejší je vstupom prepojený s 1. NP západnej bašty (F77–85).

V úrovni 3. NP sa zachovali len časti deliacich stien medzi priestormi J, K a L a ucelenejšie len západná stena členená zvyškami výklenkov arkierov, vstupmi do prevétov i výklenkami okenných otvorov (F88–94). V úrovni najvyššieho podkrovného 4. NP sa zachoval len západný obvodový múr priestoru M a severný deliaci múr medzi týmto a susedným, pravdepodobne obytným priestorom N (F102–103).

Západná najucelenejšia fasáda si zachovala plochy historických omietok a nebola počas konzervácie v 80. rokoch 20. storočia obnovená. Jej ucelene zachovanú severnú a stredovú časť členia na 2. až 4. NP okenné otvory, otvory vstupov do prevétov ako aj zvyšky veľkých arkierov nesených trojicami pilierov, z ktorých sa najucelenejšie zachoval severný arkier. Južný je spolu s južným uzáverom fasády zväčša zbúraný a zachovali sa len útržky murív v úrovni 1. NP (F104–113).

Južná torzálna zachovaná fasáda orientovaná do dolného nádvorí prešla novodobou konzerváciou a zachovala sa len v rozsahu 1. a 2. NP bez akýchkoľvek otvorov (F115). Dvorová východná fasáda taktiež prešla obnovou a zachovala sa len v rozsahu 1. a 2. NP, so

vstupnými otvormi a pivničnými okienkami, pričom z 3. NP sa vyníma len torzo parapetného múru v strednej časti priečelia (F116–120).

Napriek tomu, že palác prešiel v 80. rokoch 20. storočia ucelenejšou konzerváciou, jeho konštrukcie sú v súčasnosti vo výrazne narušenom stavebno-technickom stave. Betónové zerodované dlážky na 2. NP majú obnaženú výstuž, nevhodne prichytávané omietky sa odlupujú, odvodnenie priestorov na 2. NP je nedostatočné a na mnohých miestach nefunkčné, cementové malty udržiujú v murivách nevhodnú vlhkosť, pričom odhliadnuc od nevhodne stvárnených korún murív a povrchových úprav, celá západná fasáda zostala nedotknutá, avšak aj napriek zachovanosti mnohých prvkov si vyžaduje urgentnú konzerváciu nielen kamenárskych článkov ostení otvorov, ale najmä plošne zachovaných historických omietok so zvyškami výzdoby (kvádrovanie SZ nárožia a zvyšky maľovanej výzdoby predpokladaného okna v južnom susedstve západnej bašty).

4. Inventarizačný súpis nálezových situácií a ich čiastočné vyhodnotenie

Súpis ložných mált, murív a omietok:

M1 – malta vrcholnorománska (pravdepodobne 12. storočie): sivá, hrubozrnná pevná malta s výrazným podielom veľkej frakcie viacfarebného riečneho štrku (až do 4 cm). Murivo z dominujúceho sivého dolomitického lomového vápenca.

O1 – omietka vrcholnorománska (pravdepodobne 12. storočie): exteriérová vznikla roztieraním maltoviny po povrchu muriva, zachovaná torzálna vo zvetranom stave.

M2 – malta neskororománska (najneskôr z 1. pol. 13. storočia): zemito hnedá, hrubozrnná s frakciou riečneho piesku do 2-3 cm, s kontrastnými zrnkami vápna, s obsahom tehlovej Murivo z dominujúceho sivého dolomitického lomového vápenca.

M3 – malta ranogotická (2. polovica 13. - začiatok 14. storočia): v jadre jemnozrnná, ale aj s početnejšími väčšími kamienkami riečneho piesku, vápenné zrnká 2-3 mm, úlomky tehlovej drviny. Murivo z dominujúceho sivého dolomitického lomového vápenca.

O3 – omietka ranogotická (2. polovica 13. - začiatok 14. storočia): jemnozrnná hladená so zvlneným povrchom a vápenným náterom.

M4 – malta vrcholnogotická (koniec 14. – začiatok 15. storočia): jemnozrnejšia svetlohnedá stredne tvrdá malta obsahujúca minimum riečneho štrku menšej frakcie, zo štruktúry vystupujú zrnká vápna 1-5 mm. Murivo so sivého i ružovkastého lomového kameňa

s menším podielom použitých pálených tehál.

O4 – omietka vrcholnogotická (koniec 14. – zač. 15. storočia): voči M4 viac do pieskovohnedá, na oder drobivá a prašivá, so zrnkami vápna do 7 mm, povrchovo vyhladená a s vápenným náterom.

M5 - malta neskorogotická (2. polovica 15. – zač. 16. storočia): tvrdá, jemnozrnná s frakciou piesku 0-1 mm, sporadicky zrnká riečneho piesku do 1 cm šedé a hnedé, veľa hrudiek vápna 1–10 mm, sporadicky zrnká tehloviny 1–2 mm. Murivo zmiešané z dominujúceho vápenca, veľa pieskovcov, penovcov a malý podiel tehál. Penovce sú koncentrované najmä na nárožiach, záklenkoch i v samotnom murive.

O5: omietka neskorogotická (2. polovica 15. – zač. 16. storočia): šedá pieskovo-hnedá, s väčšími kamienkami, povrchovo zvlnená a vyhladená, s vápenným náterom.

M6: malta ranorenesančná (okolo polovice 16. storočia): bledosivá jemnozrnná s frakciou do 1 mm, lokálne s kamienkami riečneho piesku 2-3 až 15 mm; murivo z dominantného lomového kameňa s ojedinelým výskytom úlomkov alebo celých tehál (arkiere).

O6: omietka ranorenesančná (okolo polovice 16. storočia): svetlosivá, jemnozrnná, s ojedinelými zrnkami piesku, ojedinelo zrnká vápna do 1-5 mm, s vybiehajúcimi zrnkami tehlovej drviny s frakciou 2-3 mm, povrchovo zvlnená a dobre vyhladená. Murivo zmiešané kamenno-tehlové.

M7: malta vrcholnorenesančná (2. polovica 16. storočia): hrubozrnná s frakciou do 1,5 cm, tmavošedá, veľmi drobivá, s vysokým obsahom tehlovej drviny, viacfarebných kamienkov riečneho i kopaného piesku, početné hrudky vápna do 6-7 mm. Murivo zmiešané kamenno-tehlové.

O7: omietka vrcholnorenesančná (2. polovica 16. storočia): ako M7, hrúbka miestami do 4-5 cm, povrch zvlnený a zvrásnený - zbežne vyhladený, s vápenným náterom.

O8 – Omietka neskororenesančná I. (asi koniec 16. – začiatok 17. storočia): bledosivá, strakatá, na oder drobivá, s ojedinelými kamienkami do 5 mm, menší počet hrudiek vápna, dobre vyhladený povrch s vápenným náterom. Murivo zmiešané kamenno-tehlové.

O9 – Omietka neskororenesančná II. (17. storočie): tmavšia sivá, stredne tvrdá, na oder drobivá, s veľkým počtom hrudiek vápna, hrudkami tehloviny 5-10 mm, veľa kamienkov riečneho piesku hnej a tmavošedej farby, ktoré sa prejavujú aj na zvetranom hladnom povrchu omietky pod vápenným náterom. Murivo zmiešané kamenno-tehlové.

Súpis a čiastkové vyhodnotenie nálezových situácií:

Interiér 1. NP

1. Východná stena južného priestoru A v úrovni 1. NP (F4–8; 26:1; 27–29; G11:1) tvorí deliaci múr medzi palácom a priechodným traktom smerom k veži. Na opačnom východnom líci múru sa zo strany priechodnej bránovej budovy identifikovalo vo vzdialenosti okolo 40 cm od severnej steny bránovej budovy zamurované juhovýchodné nárožie neskororománskeho paláca z 2. vývojovej etapy (M2), ktoré bolo zahrnuté neskôr do hmoty východného obvodového múru vrcholnogoticky rozšíreného paláca (29:M2). Nárožie sa v štruktúre muriva vyníma v podobe bielych kameňov kladených zvislo. Južnejšie pokračujúca časť východnej steny teda tvorí vrcholnogotické murivo zo 4. vývojovej etapy, hrúbky 112 cm (F27:M4; 29:M4). V jeho hornom ukončení sa zachoval nábeh zrútenej, pravdepodobne mladšej renesančnej alebo neskorogotickej klenby. V severnom ukončení opísanej steny sa nachádzal vstupný otvor z nádvorja, z ktorého sa zachovala len prieluka šírky 2,4 m s nábehom zrútenej valenej klenby (F27). V prahovej úrovni vstupu bol archeologicky odkrytý východný múr neskororománskeho paláca (M2) hrúbky okolo 88 cm, previazaný so základom odkrytého južného neskororománskeho múru v N5 (F27:M2). Vo fragmente východného múru sa zachoval aj druhotne zamurovaný primárny štrbinový okenný otvor, ktorého dnu roztvárajúce špalety vymedzujú vnútornú šírku otvoru 92 cm, a na vonkajšom východnom líci múru 13 cm široký štrbinový otvor (F28). Nakoľko historická zámurovka otvoru bola od vnútorného líca múru ustúpená (F6), patrila zrejme ešte k ranogotickým konštrukciám (M3), nakoľko pri vrcholnogotickej prestavbe paláca došlo k navýšeniu dlážky priestoru A zhruba po dnešnú deštrukčnú korunu neskororománskeho múru, ako tomu napovedajú aj spodné okraje odkrytej historickej omietky na priľahlej severnej stene v N4 (F4). Po vybratí zámurovky v 70. rokoch 20. storočia sa ukázal aj smerom von stúpajúci parapet otvoru. V napojení severnej steny priestoru A na opísaný fragment neskororománskeho múru bola zjavná stratigrafia druhotného napojenia základu severného múru na východný (F4).
2. Južná stena južného priestoru A v úrovni 1. NP (F5; 26:2; 30; G11:2) hrúbky 80-100 cm je tvorená vnútornou plentou najstaršej románskej hradby z 1. etapy. Jej hrubozrnná malta obsahujúca početné kamienky riečneho piesku 6-20 mm pripúšťa, že plenta môže súvisieť s mladšou neskororománskou etapou (M2), kedy došlo tiež k vnútornému oplentovaniu západného úseku hradby v súvislosti s jej nadstavbou cimburím (N20). Plenta v skúmanom priestore dosahuje hrúbku okolo 108 cm, pričom staršia vonkajšia románska hradba M1 hrúbku okolo 80 cm. Situácia bola obmedzene analyzovateľná kvôli konzervačným zásahom z 80. rokov 20. storočia.
3. Západná stena južného priestoru A v úrovni 1. NP (F7; 30-35; G11:3) obsahuje v časti vnútornej plenty na južnej strane výklenok dĺžky 150 cm a hĺbky 60 cm, ktorého severnú časť vymedzuje južná stena neskororománskeho paláca (M2), previazaná so severnejšie pokračujúcou vnútornou plentou staršej románskej hradby, tvoriacou zároveň západný obvod paláca. Funkcia výklenku nie je známa a počas obnovy koruny hradby v roku 2018 došlo nad výklenkom k odkrytiu sústavy lôžok trámovej konštrukcie, rešpektujúcej

svojou polohou južnú stenu neskororománskeho paláca (M2). Konštrukcia pozostávala z dvoch pozdĺžne situovaných trámov a s nimi v rovnakej výške prečapovaných priečných trámov, ktorých lôžka siahajú k vnútornému lícu výklenku i k vonkajšiemu lícu hradby (F32-33). V rámci odkryvu koruny opisovaného múru sa zároveň zistilo druhotné napojenie juhozápadného kúta neskororománskeho paláca na staršiu vonkajšiu vrstvu románskej hradby hrúbky okolo 80 cm. Situáciu teda možno v súlade s interpretáciami výsledkov archeologického výskumu z roku 1974 definovať tak, že južný zaniknutý múr najstaršieho (neskororománskeho) paláca (pozri N5) je previazaný so západnou hradbou, avšak treba dodať, že len s jej vnútornou plentou, takže palác nepatrí k najstarším murovaným architektúram hradu, ako sa doteraz interpretovalo. V hornej časti vnútorného líca múru, v južnom susedstve výklenku, sa zachoval nábeh zrútenej, pravdepodobne renesančnej výsečovej klenby (F30:K).

V severnej časti opisovaného západného múru sa nachádza vstupný otvor do bašty, zvonka pristavanej k fasáde paláca. Vstup s dovnútra roztváravými špaletami bol druhotne do hradby prebúraný (F7:T), avšak v jeho prahovej časti boli v roku 1974 i 2018 odkryté zvyšky základov pôvodnej hradby, v ktorej bolo teraz možné rozlíšiť aj staršiu vonkajšiu časť hrúbky okolo 80-90 cm (F35:M1) a vnútornú plentu hrúbky okolo 90 cm (F35:M2). Presné časové zaradenie mladšieho otvoru nebolo teraz možné, nakoľko v mieste napojenia severnej špalety na severnú stenu priestoru A pochádzajúcu zo 4. vývojovej (vrcholnogotickej) etapy, sa nachádza zamurovaný otvor slúžiaci s najvyššou pravdepodobnosťou pre kúrenisko v juhozápadnom kúte pivničného priestoru B (N7 a 10).

4. Severná stena južného priestoru A v úrovni 1. NP (36F; G11:4) je v spodnej polovici 1. NP tvorená historickým murivom zo 4. vývojovej etapy, ktoré obsahovalo v západnom dolnom ukončení menší otvor, odlišiteľný zmenenou štruktúrou zámurovky, a viditeľný na historických fotografiách pred obnovou, ktorý s najvyššou pravdepodobnosťou slúžil pre obsluhovanie vykurovacieho zariadenia v susednom priestore B (N10). Vo východnej časti steny sa zachoval nábeh zrútenej klenby. Horná polovica zachovanej steny je premurovkou z obdobia novodobej konzervácie (M10).
5. V úrovni dlážky priestoru A na 1. NP (F4; 7; 26:N5; 34; G11:5) bol v roku 1974 odkrytý základ južného múru neskororománskeho paláca (M2). Situácia v N3 ale dokladá jednoznačný mladší pôvod paláca, ktorý možno podľa previazanosti s vnútornou plentou najstaršej hradby zaradiť do 2. vývojovej (neskororománskej) etapy. Nakoľko počas 4. (vrcholnogotickej) etapy došlo k zbúraní tejto steny a k vzniku novej deliacej steny len o 2,8 m severnejšie, pričom juhovýchodné nárožie sa dodnes zachovalo do výšky cca 2 m (N1), je zrejmé, že vrcholnogoticky prestavaný palác bol rozšírený južným smerom až k južnej obvodovej hradbe horného hradu. V prípade že by siahal len po pomerne tenký - dnešný deliaci južný múr v N4, bol by ako obvodový múr veľmi tenký a nedávalo by zmysel ponechanie juhovýchodného nárožia neskororománskeho paláca po asanácii jeho južnej steny. Preto situáciu interpretujeme tak, že uvedené nárožie neskororománskeho paláca bolo ponechané ako súčasť predĺženej východnej steny vrcholnogotického paláca, siahajúcej až k južnému okraju hradného jadra. Archeologicky odkrytá hrúbka južnej steny neskororománskeho paláca činí 90 cm, pričom na západnom okraji sa k južnému lícu múru bez previazania primkyna 73 cm hrubý a 190 cm dlhý múr severojiužného

priebehu, ktorý ohraničuje vnútornú východnú časť výklenku v N3 (F31:M3). Južné pokračovanie tohto múru, ktorý zrejme súvisí s neznámou funkciou výklenku, nebolo zachytené ani počas archeologického výskumu v roku 1974. Vzhľadom na pozíciu tohto múru voči základu južnej steny neskororománskeho paláca i vnútornej plenty južného múru priestoru A, možno jeho vznik očakávať najskôr v 3. vývojovej (ranogotickej) etape.

6. Východná stena stredového priestoru B v úrovni 1. NP (F38–40; G11:6). Sonda v juhovýchodnom kúte preukázala druhotné primknutie južnej vrchnogotickej steny (M4) k východnej, ktorej vnútorná časť patrí k starším konštrukciám neskororománskeho paláca (M2). Odlišný pôvod preukazuje aj vyššia koruna základu južnej steny na rozdiel od východnej.
7. Južná stena stredového priestoru B v úrovni 1. NP (F10; 40–43; G11:7). Sonda v juhovýchodnom kúte preukázala druhotné primknutie južnej vrchnogotickej steny zo 4. etapy k východnej, ktorej vnútorná časť patrí k starším konštrukciám neskororománskeho paláca (F40:M2). Odlišný pôvod preukazuje aj vyššia koruna základu južnej steny na rozdiel od východnej, pričom základ južnej steny na východnej strane vybieha o cca 20 cm a na západnej o 45-50 cm nad dnešnú úroveň dlážky a jeho nerovnomerne zvlnená konštrukcia predstupuje pred nadzemné líce o 7-10 cm. V základe bol identifikovaný aj ojedinelý výskyt tehly, ktorá sa vyskytuje aj na iných miestach vrchnogotických konštrukcií hradu. V západnom okraji steny bol ešte v 70. rokoch 20. storočia viditeľný zamurovaný otvor tesne nad dlážkou, situovaný v susedstve zachovaného základu vykurovacieho zariadenia (N10; F10:T). Otvor bol zamurovaný v súvislosti s neskorším zaklenutím priestoru dnešnou valenou klenbou, ktorej plenta západnej steny (N8) prekryla časť niekdajšieho otvoru i negovala konštrukciu kúreniska, ktoré tým zaniklo. Podľa zamerania východnej špalety otvoru (G10) možno vzhľadom na hrúbku klenbovej plenty západnej steny (N8) činiacu okolo 70 cm predpokladať maximálnu šírku tohto obslužného otvoru 130 cm.
8. Západná stena stredového priestoru B v úrovni 1. NP (F10; 42; 43; G11:8) je tvorená plentou valenej klenby, ktorej hrúbku možno zo zamerania odvodiť na cca 70 cm. Za touto plentou sa nachádza starší neskororománsky múr hrúbky okolo 80 cm (M2), identifikovaný v profile i v základe v N3 a N64, tvoriaci zároveň vnútornú plentu k najstaršiemu hradobnému múru (M1), dosahujúcemu v základe hrúbku okolo 90 cm a plynulo sa nahor zužujúcemu na 60 cm (N14). Terajšia sondáž v juhozápadnom kúte preukázala väzbu plenty klenby s južnou stenou v mieste zámurovky obslužného otvoru vykurovacieho zariadenia (N7). Murivo plenty zároveň prekrylo zbúranú časť severnej steny vykurovacieho zariadenia (F10), ktoré tým funkčne zaniklo. V susedstve vykurovacieho zariadenia sa v režnom murive klenbovej plenty odkryla aj jej štruktúra muriva s početnejším obsahom tehál a pieskocov. Podľa zistenej stratigrafie tak možno výstavbu klenby predpokladať najskôr v neskorogotickom alebo renesančnom období (M5/6), čo terajší výskum nemal možnosť exaktne spresniť.
9. Severná stena stredového priestoru B v úrovni 1. NP (F44; G11:9) je v súčasnosti prekrytá nastavovanou novodobou omietkou a predstavuje podľa výsledkov umeleckohistorického výskumu vrchnogotickú konštrukciu z obdobia Stiborovskej prestavby. Nateraz nevieme posúdiť či teoreticky nemôže ísť aj o primárnu

neskororománsku deliacu stenu paláca z 2. vývojovej etapy, ktorej vzťah s východnou stenou prekrýva nábeh mladšej klenby priestoru B a vzťah so západnou neskororománskou stenou zas prekrýva súvislá klenbová plenta (M5), ktorá bráni overeniu vzťahu tejto deliacej steny s obvodovým múrom.

10. V úrovni dlážky stredového priestoru B na 1. NP (F42; G11:10) bol v juhozápadnom kúte v roku 1974 archeologicky odkrytý základ a časť nadzemného muriva murovanej podnože vykurovacieho zariadenia s pôdorysnými rozmermi 3,2 x 3,2 m, pričom západnú časť severnej steny v dĺžke 70 cm prekrýva plenta mladšej klenby (G10). Obvodové múry telesa hrúbky 60-70 cm boli založené na skalu a podľa výsledkov archeologického výskumu išlo o zvyšok pece zo Stiborovskej vrcholnogotickej etapy paláca (Kodoňová - Tóthová 1995, s. 72). Novšia interpretácia M. Hanuša pripúšťa predpoklad, že uvedené vykurovacie zariadenie je zvyškom teplovzdušného vykurovania (Hanuš 2016, s. 147–148).
11. Klenba stredového priestoru B v úrovni 1. NP (F44; G11:11) patrí k druhotne osadeným konštrukciám nahradzujúcim starší trámový strop a prekrývajúcim staršie vykurovacie zariadenie v juhozápadnom kúte (N10). Na základe stratigrafie možno vznik klenby predpokladať najskôr v neskorogotickom alebo renesančnom období.
12. Východná stena severného priestoru C v úrovni 1. NP (F45; 46; ; G11:12). V južnej časti sa nachádza predstupujúci základ plenty valenej klenby, ktorá zvýšila hrúbku obvodového východného múru a prekryla starší neskororománsky obvodový múr paláca. Prítomnosť plenty klenby a staršieho jadra múru napovedá aj situácia v severnejšie osadenom okennom otvore, ktorého špalety sa pôdorysne zalamujú v mieste napojenia plenty na starší múr.
13. Južná stena severného priestoru C v úrovni 1. NP (F47; G11:13) patrí pravdepodobne k vrcholnogotickým konštrukciám, ako to bolo interpretované vo výsledkoch starších výskumov, i keď sa nedá teoreticky vylúčiť ani starší pôvod. V časti predstupujúceho základu, siahajúceho do výšky max. 50 cm ako v západnej stene, sa ojedinelo vyskytuje na kant osadená tehla, pričom plenta klenby v tvoriaca vnútorné líce východnej steny sa k opisovanej primkýna bez previazania.
14. Západná stena severného priestoru C v úrovni 1. NP (F47–50; G11:14) je tvorená plentou valenej klenby, ktorej základ vybieha do rovnakej výšky ako základ vrcholnogotickej južnej steny (N13), avšak predstupuje o niečo viac, okolo 10-15cm. V okennom otvore sa v časti rozhrania medzi šalungovým povrchom záklenku a jazvou po vybratom ostení nachádza rozhranie plenty klenby hrúbky okolo 35 cm a muriva neskororománskej plenty M2 hrúbky 115 cm, primknutej od východu k najstaršej hradbe M1, ktorá v tejto výškovej úrovni okenného otvoru dosahuje hrúbku len 60 cm. Následkom druhotného vybúrania okna do staršieho muriva, otvor ani nemá klenutý preklad, ale len rovno zasekané staršie murivo. Parapet okna bol nanovo vymurovaný počas konzervácie.
15. Severná stena severného priestoru C v úrovni 1. NP (F51–53; G11:15) má v dolnej časti výrazne zvlnené líce muriva, vo východnom konci oplentované tehlovou plentou. V úrovni 70 cm nad skalným podložíom bolo vo východnej časti steny identifikované rozhranie odlišných murív. Kým v dolnej úrovni je murivo spájané hrubozrnnou šedohnedou maltou M2 s kontrastnými zrnkami vápna a veľkými kamienkami riečneho

piesku do 3-4 cm, vyššie nad rozobratým riadkom neskororománskeho muriva sa identifikovala tenká vrstva hlíny a vyššie nad ňou pokračuje odlišné murivo na jemnozrnnejšiu svetlejšiu maltu M4 so sporadickými zrnkami vápna a zrnkami tehál. Zo zistenej situácie usudzujeme, že v tejto polohe sa zachovala časť severného obvodového múru neskororománskeho paláca, ktorý počas vrcholnogotickej prestavby rozobrali do zistenej úrovne a premurovali vrcholnogotickým murivom M4. Neskororománsky múr bol založený do výrazne vyššieho terénu, ako to dokladá výrazne vysoko siahajúce nelícované základové murivo v západnej časti steny, pričom počas vrcholnogotickej prestavby došlo k zahĺbeniu pivnice, v dôsledku čoho bol neskororománsky základ podhlbený a severná stena v dolnej úrovni tiež dotvorená zasekaním do skaly.

16. V úrovni dlážky severného priestoru C na 1. NP (F51; G11:16) je v súčasnosti plocha dlážky znížená voči historickej nivelete, ako to dokladajú obnažené koruny predstupujúcich základov obvodových múrov (N13).
17. Klenba severného priestoru C v úrovni 1. NP (F51; G11:17; 15:17) pochádza podľa druhotného napojenia na a južnú stenu najskôr z neskorogotickej, prípadne renesančnej vývojovej etapy (M5/6).

Interiér 2. NP

18. Severná stena južného priestoru D v úrovni 2. NP (F36; G12:18) je tvorená novodobou domurovkou M10 siahajúcou len do parapetnej výšky 2. podlažia kvôli vymedzeniu dnešnej vyhlídkovej terasy v susednom priestore E.
19. Južná stena južného priestoru E v úrovni 2. NP (F54; G12:19) pozostáva z novo vymurovaného parapetného muriva z 80. rokov, siahajúceho do výšky 60-70 cm a zakončeného kovovo-dreveným madlom. Dnešná hrúbka múru 73 cm je nehistorická.
20. Západná stena južného priestoru E v úrovni 2. NP (F54–56; G12:20). V južnej časti steny sa nachádza zachované torzo výklenku arkiera, odčleneného počas konzervácie od niekdajšieho interiéru miestnosti E nevhodným novodobým parapetným murivom. Zachovala sa len severnejšia polovica arkiera so severnou špaletou okna v západnej stene a nábehom valenej klenby v severnej stene arkiera, ktoré prináležia 6. vývojovej (ranorenesančnej) etape (F55). V napojení severnej steny arkiera na severnejšiu časť západnej steny interiéru sa nachádza v mieste nábehu klenby arkiera kaverna. V severnej časti západnej steny zachovanej v celej výške 2. NP sa nachádza zvyšok zamurovaného okenného výklenku prekrytého strieškovitým prekladom (F56). Hmota výklenku zachádza za severnú stenu opisovaného priestoru, ktorá výklenok čiastočne zaslepila. Menšou sondou v dolnej časti zamurovanej južnej špalety sa sledovala možnosť jej zahnutia do vodorovnej plochy predpokladanej okennej sedačky, avšak v rámci dnešnej výšky okna vybiehajúcej nad úroveň dlážky terasy bola identifikovaná len zvislá časť okennej špalety, takže ak okno sedadlá obsahovalo, nachádzali sa pod dnešnou úrovňou dlážky. Vychádzajúc z výškovej pozície okenného prekladu a poznania pozície staršej dlážky 2.NP zachytenej v podobe úskoku západnej steny na zameraní zo 70. rokov 20. storočia, vyplýva, že okno súvisí so staršou niveletou dlážky 2.NP, ktorá sa pred zaklenutím 1. NP nachádzala cca o 80 cm nižšie voči dnešnej úrovni dlážky terasy. Výšková pozícia okenného výklenku siaha zároveň nad úroveň zamurovanej ochodze

neskororománsky nadstavaného hradbového múru, čo spolu so zisteniami v N3 umožňuje okno zaradiť až k neskoršej 3. (ranogotickej) etape najstaršieho paláca, súvisiacej s jeho bližšie neznámou ranogotickou úpravou. Pre ranogotický pôvod okna sa prihovára strieškovitý tvar prekladu okenného výklenku, ako aj charakter hladenej interiérovej omietky, i samotná subpozícia okna voči neskorším vrcholnogotickým úpravám paláca na prelome 14. a 15. storočia. S touto mladšou vrcholnogotickou etapou paláca súvisia aj zachované kamenné konzolky trámového stropu v hornom ukončení opisovanej západnej steny. Sú situované vyššie než lôžka prievlakov trámového stropu v susednej severnej stene priestoru (N21) - v hmote mladšej výplne klenbového pásu (M9).

21. Severná stena južného priestoru E v úrovni 2. NP (F57; G12:21) je plošne novodobo preškárovaná. V hornej západnej časti je viditeľný zamurovaný klenbový pás z 8. etapy z pritesaných lomových penovcov, ktorý vynášal deliacu stenu na 3.NP, takže na 2. NP boli priestory E a F pôvodne prepojené. V mladšej murovanej výplni z 9. etapy - zámurovke pásu - je situovaný stredový vstupný otvor majúci obnovené špalety, roztvárajúce sa smerom na juh. Na východnej strane je modelovaná kaverna neznámeho pôvodu, situovaná vo výške 190 cm, majúca šmorcované špalety bez zvyškov lícovania historického otvoru. I keď v zameraní z roku 1968 je naznačená západná špaleta neznámeho otvoru, v dnešnom murive po nejakom historickom otvore niet stôp. V hornej úrovni murovanej výplne, pod úrovňou zamurovaného pásu, sa nachádzajú dve lôžka stropných trámov zaniknutého stropu. Išlo o dva prievlaky nesúce priečne situované stropné trámy.
22. Východná stena južného priestoru E v úrovni 2. NP (F54; G12:22) pozostáva z novo vymurovaného parapetného muriva z 80. rokov 20. storočia, siahajúceho do výšky 60-70 cm a majúceho hrúbku 90 cm.
23. Dlážka južného priestoru E v úrovni 2. NP (F54; G12:23) je tvorená liatym betónom, v juhozápadnom kúte s nosičom nočného osvetlenia hradu.
24. Južná stena stredového priestoru F v úrovni 2. NP (F58; G12:24) si zachovala ucelené plochy omietky O9 obsahujúcej aj početné hrudky tehlových hrudiek, vápenných zrníek 1-3 mm a pestrofarebných kamienkov riečneho piesku, na povrchu s bielym vápenným náterom. V hornej časti sa nachádzajú lôžka pre dva stredové prievlaky trámového stropu. Hmota steny je neskororenesančnou zámurovkou klenbového z 8. (neskororenesančnej I.) etapy (pozri aj N21). Stredový vstupný otvor majúci obnovené špalety, roztvárajúce sa smerom na juh, je po konzervácii stvárnený so zamurovanými lôžkami po ostení portálu.
25. Západná stena stredového priestoru F v úrovni 2. NP (F59-63; G12:25) si v južnej časti zachovala výklenok renesančného arkiera, v rámci ktorého konštrukcie sa zistila nasledovná stavebná chronológia (F59): najstaršia 6. (ranorenesančná) etapa súvisí s pôvodnou konštrukciou arkiera s horným ukončením oblúčikovou atikou na dnešnom 3.NP v N49. Samotný arkier bol zaklenutý dodnes zachovanou, mierne prevýšenou valenou klenbou, s početným obsahom penovcov, pričom spodné časti vnútorných nároží arkiera sú vyskladané z opracovaných kvádrov, ktoré majú od istej výšky okosenú hranu (F61). Na južnej strane sú kvádre už čiastočne vypadané (F60). V mladšej 7. vývojovej (vrcholnorenesančnej) etape dochádza k nadstavbe atikového podlažia paláca a táto prestavba súvisí s oknami majúcimi na 3.NP tehlové záklenky, ktorých omietka zachádza

aj pod južnú stenu v N24. V 8. etape vzniká samotný klenbový pás v mieste južnej steny v N24, nesúci na 3. NP priečku v N47 a 48 a vtedy vzniklo aj dodnes zachované združené trojdielne renesančné okno v arkieri, zachované v rozsahu prekladu, severnej stojky a časťou parapetu (F62). V murive parapetu sa nachádza aj druhotne použitý starší stredoveký článok okenného ostenia s pravouhlo drážkou pre osadenie okennej výplne (F62:T). Ostenie malo na vonkajšej strane okos a stredový kamenný kríž, no nie je vylúčená aj trojdielnosť okna, pokiaľ súvisí s týmto arkierom. Neskororenesančné, druhotne osadené ostenie dnešného okna, je užšie než primárny zachovaný odtlačok pôvodného ostenia v južnej špalette. V poslednej 9. (neskororenesančnej II.) etape arkiera bola realizovaná domurovka pod pásom južnej steny v N24. V samotnom arkieri sú 4 vrstvy renesančných omietok: O6-O9. Najspodnejšia O6 sa nachádza na maltových odtlačkoch debnenia klenby arkiera, na nej strakatá sivá O7 a na nej mladšia O8 hrúbky do 1 cm, nesúca aj biely vápenný náter, súvisiaca s osadením dnešného renesančného ostenia okna (F60).

Severne od arkiera sa v múre identifikovala jazva po zaniknutom nábehu klenbového pásu, ktorého opačný východný nábeh sa zachoval v N27 (F59:K).

V severnej časti steny je zachovaný vstup do prevétu, ktorý vznikol po výstavbe susedného ranorenesančného arkierového rizalitu. Usudzujeme tak zo zvyšku záklenku zaniknutej arkierovej časti prevétu (F59:T), ktorého južný nábeh sa druhotne zasekal do severnej stienky rizalitu asi v 7. (vrcholnorenesančnej) etape. Otvor si zachoval len zvyšok lícovaného muriva severnej i južnej špalety do výšky cca 0,5 m nad dnešnou dlážkou. V dolnej časti sa nachádza novodobý - tehľami vyskladaný odvodňovací žľab dnešnej dlážky 2. NP (F63). V hornej časti deštruovaného vstupného otvoru do prevétu bola v štruktúre jazvy obvodového múru paláca identifikovaná zamurovaná predprseň neskororománskej etapy hradby. Dolná časť predprsene nad ústupkom ochodze sa nachádza vo výške 175-180 cm nad dnešnou dlážkou 2. NP. Hrúbka predprsene činí do 60 cm a úskok ochodze okolo 45 cm. V úrovni ochodze teda hradba dosahovala hrúbku okolo 105 cm a podľa zistení v N62 a N65 patrí k mladšej, zrejme ešte neskororománskej nadstavbe staršieho hradbového múru M1. V časti predprsene došlo v ranogotickej alebo vrcholnogotickej etape k jej vnútornej plentáži a nadstavbe v súvislosti s výstavbou Stiborovského (alebo ranogotického ?) paláca. Dolná časť vstupu do niekdajšieho prevétu je novodobo upravená na účely odvodnenia dlážky miestnosti (F63), a obsahuje tehlovým murivom vymurovaný odtokový žľab. V hornej časti steny sa zachovali zvyšky šiestich kamenných konzoliek vrcholnogotického trámového stropu, majúcich mierne nepravidelné rozostupy (F59:K).

26. Severná stena stredového priestoru F v úrovni 2. NP (F64; 65; 69; G12:26) si vo východnom okraji zachoval kúreniskový otvor s tehlovým záklenkom, majúci šírku okolo 50 cm a výšku 75 cm (F65). Vykurovací otvor svojou hmotou mierne predstupuje pred líce steny, pričom pec sa nachádzala v opisovanej miestnosti F. V časti prekladu otvoru sa zo strany miestnosti G zachoval aj druhotne použitý okosený kamenný článok, pričom otvor kúreniska je pravdepodobne ranorenesančný, nakoľko vznikol po zamurovaní okna vo východnej stene (N27), s ktorým by poloha pece kolidovala. Zvyšok opisovanej steny je do veľkej miery novo domurovaný s obsahuje veľké plochy cementových povrchových úprav. Stredový vstupný otvor sa špaletami roztvára na sever

do miestnosti G (N29), takže zo strany opisovanej miestnosti F by mali byť pôvodne lôžka po ostení portálu. Zvyšky nábehu záklenku vstupu sa už nezachovali, pričom na fotografiách zo 70. rokov 20. storočia je vo východnom susedstve otvoru zachytená aj čiastočne zamurovaná nika (F12:N), ktorá bola pri obnove zamurovaná.

27. Východná stena stredového priestoru F v úrovni 2. NP (F66; 67; 68; G12:27) má v strede situovaný vstupný otvor, ktorého podoba je výsledkom i dôsledkom obnovy z 80. rokov 20. storočia: záklenok je zrútený, pričom vstup mal pôvodné - dodatočne vysekané zvislé lôžka zo strany interiéru, ktoré sú zachytené aj na zameraní z 1968. Severne od vstupu sa od výšky 160 cm do výšky 230 cm identifikovala spodná časť zaniknutého nábehu klenbového pásu, majúca podobu muriva, mierne predstupujúceho pred líce steny (F68:K). Nábeh pásu je situovaný presne oproti jazve pásu na západnej stene v N25. Pás niesol na 3. NP deliacu priečku, o ktorej prítomnosti dnes svedčia len vážne - šmorcové kamene. Severnejšie od nábehu pásu sa nachádza zamurovaný otvor vrcholnogotického okna s viditeľnou severnejšou roztvárajúcou sa špaletou nesúcou aj omietku. Nárožie špalety tohto okna sa nachádza 83 cm južne od severovýchodného kúta miestnosti. K zamurovaniu okna došlo pravdepodobne v ranorenesančnej etape, po vybudovaní kúreniska v susednej priečke v N26, keďže otvor okna kolidoval s pozíciou pece. V hornom ukončení steny sa na južnej strane zachovali zvyšky troch kamenných konzoliek vrcholnogotického trámového stropu, zvyšné sú hĺbkovo zvetrané alebo zaniknuté, pričom počas poslednej obnovy neboli v novom murive prezentované (F66:K).
28. Dlážku stredového priestoru F v úrovni 2. NP (F64; 69; G12:28) tvorí rozrušený betónový poter, v ktorého zvetranom povrchu sa odkryla aj oceľová výstuž železobetónovej konštrukcie.
29. Južná stena stredového priestoru G v úrovni 2. NP (F70–73; G12:29) je situovaná v mieste pôvodného a neskôr premurovaného severného obvodového múru neskororománskeho paláca, ako to vyplýva zo zistení v N15 i zo samotnej hrúbky steny (95 cm), a zmeny hrúbky priľahlej západnej steny ktorá sa v napojení na opisovanú mení. V západnom okraji steny, v časti jazvy po zrútenej klenbe, sa obnažila jazva neskororománskeho muriva západnej obvodovej hradby s výraznou hrubozrnnou maltou a s vysokým obsahom veľkej frakcie riečneho štrku a drobnými úlomkami tehál. V časti 120-130 cm nad dnešnou dlážkou miestnosti začína zreteľne viditeľná jazva po predprsi hradby. Od východu sa na opísanú jazvu hradby potom napája murivo, ktoré by podľa zistení v 1. NP v N15 a podľa prítomnosti tmavších vápencov charakteristických pre vrcholnogotickú Stiborovskú etapu, malo už patriť mladšej vrcholnogotickej premurovke zrúteného neskororománskeho muriva (M4). Vo vzdialenosti 90 cm na východ od okenného výklenku západnej steny (N30) je viditeľná objemná premurovka novodobým murivom M10 na celú výšku múru, ktorá dosahuje dĺžku 130 cm. Od nej na východ pokračuje vrcholnogotické stiborovské murivo M4 z tmavošedých vápencov a do neho je druhotne vybudovaný stredový vstupný otvor vyskladaný z penovcov, dokladajúcich spolu s nerovnorodou okolitou štruktúrou muriva druhotný renesančný pôvod dnešných špaliet vstupu (asi M5; F73). V najvýchodnejšej časti steny pokračuje opäť vrcholnogotické murivo M4 z tmavosivých vápencov, prerušené mladším, pravdepodobne ranorenesančným kúreniskovým otvorom šírky 47 cm a výšky 56 cm, nadviazaným na špaletu staršieho otvoru vo východnej stene (N32). Kamenné murivo okolo otvoru nesie

- zvyšky ohorenia, čo naznačuje, že tu mohlo byť vykurovacie zariadenie. Otvor obsahuje aj druhotne použité opracované články kamenných ostení (F72).
30. Západná stena stredového priestoru G v úrovni 2. NP (F74; G12:30) obsahuje segmentovo zaklenutý okenný výklenok renesančného okna asi zo 6. vývojovej etapy s gotickým okenným osteníom v repasovanej druhotnej polohe a ucelene zachovanou renesančnou omietkou, pričom ostenie šírky 190 cm sa nachádza v premurovke západnej steny vymurovanej z vápencovo-tufového renesančného muriva. Samotné okenné ostenie má celoobvodový okos a jazvy po pozícii zaniknutého stredového stĺpika s priečniku, ktoré členili otvor na štyri časti (N65). Preklad okna je už výrazne rozrušený. Ostenie je situované v štruktúre renesančného muriva z drobnejších penovcových kameňov s druhotne použitými úlomkami kamenných rebier, severná špaleta je zväčša nanovo vymurovaná v 80. rokoch 20. storočia do výšky 220 cm. Zaklenok je historický so zvyškami omietky a veľkým počtom vápenných náterov. Najskôr sme predpokladali, že ostenie dnešného okenného otvoru, vyskladané z druhotne použitých gotických článkov ostenia s celoobvodovou okosenou profiláciou, pochádza so susedného priestoru severnejšej miestnosti v N35, kde došlo k posunu gotického okna a osadeniu nového renesančného ostenia počas 8. vývojovej etapy. Rozmerovo ale uvedené ostenie s rozmermi stredovekého okna v N35 nesedí (tamojšie muselo byť výrazne menšie než 190 cm), a teda ostenie okna v tejto situácii bolo prenesené z iného miesta. Severná časť západnej steny je v dolnej úrovni objemne premurovaná. Kým v spodnej časti obsahuje veľké bochníkové kamene neskororománskej hradby, vyššie pokračuje vrcholnogotické murivo M4 zo zmiešaného druhu kameňa (F74).
31. Severná stena stredového priestoru G v úrovni 2. NP (F75; G12:31) je podľa použitého tmavošedého vápenca a maltového spojiva vrcholnogotického pôvodu. Na západnú stenu sa v dolnej časti s neskororománskym murivom M2 napája druhotne bez previazania. Na okrajoch si zachovala druhotne zasekané nábehy mladšej valenej výsečovej kamennej renesančnej klenby, pravdepodobne z 8. vývojovej etapy. V strede situovaný primárny vrcholnogotický vstupný tvor bol v časti zvislých lôžok po vypadnutí ostení nevhodne domurovaný počas poslednej konzervácie a technicky nekvalitne je novo vymurovaný aj samotný záklenok vstupu.
32. Východná stena stredového priestoru G v úrovni 2. NP (F76; G12:32). V južnej časti obsahuje čiastočne zamurovaný výklenok predpokladaného vstupného otvoru, ktorého zámurovka je voči interiérovému lícu steny ustúpená. Hĺbka dnešného výklenku niekdajšieho otvoru činí 52 cm a celková šírka na vnútornom vyústení činí 230 cm. Západná špaleta otvoru sa roztvára smerom dnu a obsahuje aj zvyšky omietky zachádzajúcej pod zámurovku otvoru. V pôvodnom murive sa zachovali špalety len do výšky 2,4 m, vyššie pokračuje novodobé murivo, ktoré ale nepreukazuje, že špaleta by mohla pokračovať až tak vysoko, ako je domurovaná. Môže ísť aj o dôsledok neskoršej úpravy dymníka novej čiernej kuchyne, no nezachovali sa po ňom žiadne zvyšky. V etape osadenia kúreniskového otvoru v južnej stene (asi M6) bol otvor vo východnej stene zamurovaný ustúpenou zámurovkou. V severnej časti východnej steny sa nachádza malá nika šírky 55 cm, výšky 77 cm a hĺbky 40 cm, majúca segmentový záklenok a situovaná svojim parapetom vo výške 110 cm nad dnešnou dlážkou priestoru G, ktorá

bola do muriva steny osadená druhotne (asi M6). V severovýchodnom kúte bola preukázaná väzba murív M4.

33. Dlážka stredového priestoru G v úrovni 2. NP (F75; 76; G12:33) je situovaná o niečo nižšie než v priestore F a pozostáva len so sutinového násypu prerasteného trávou. Archeologickým výskumom v 70. rokoch 20. storočia bola v priestore identifikovaná renesančná tehlová dlažba a pod ňou staršia poterová maltová dlážka. Tá pravdepodobne súvisela s vrcholnogotickou etapou paláca, nakoľko bola prekrytá materiálom z 15. až 16. storočia (Tóthová 1978, 450–451; pozri F14:D4).
34. Južná stena severného priestoru H v úrovni 2. NP (F77; G12:34) Vstup v stredovej časti steny je novo vymurovaný v rozsahu záklenku a časti špaliet, pričom podľa zachovaných častí špaliet bol otvor v stene primárny, vrcholnogotický (M4).
35. Západná stena severného priestoru H v úrovni 2. NP (F78; G12:35): Dnešný okenný otvor s ostením združeného dvojdielného renesančného okna vznikol posunutím pôvodného vrcholnogotického okna paláca smerom na juh 8. vývojovej (neskororenesančnej I.) etape, čo si vysvetľujeme ako dôsledok úpravy prevétu v kúte medzi západnou fasádou paláca a južným priečelím západnej bašty, ktorý hmotou nového prevetového rizalitu zasahoval do polohy vrcholnogotického okna a prekryval aj časť jeho ozdobnej pasparty (N65). Zvyšky pôvodného vrcholnogotického okna sa v stene zachovali v podobe zamurovanej severnej špalety a nábehu záklenku. V juhozápadnom kúte sa nachádza viditeľná jazva hradby hrúbky 138-140 cm, zachovaná do výšky cca 120 cm nad dlážkou, nakoľko vyššie siaha vrcholnogotická premurovka súčasná s priečnou (južnou) stenou miestnosti. Vo vzdialenosti 168 cm severne od severnej špalety od dnešného okna sa nachádza zamurovaná severná špaleta vrcholnogotického okna s pôdorysným roztváraním do interiéru. Špaleta v spodnej úrovni začína od riadku románskej hradby vo výške cca 10 cm nad dnešnou dlážkou, a siaha do výšky 170 cm ako druhotne do románskeho muriva zasekaná s použitím dlaždíc, pričom vyššie pokračuje v odlišnom tvare a vyskladaná z odlišného muriva drobnej štruktúry kameňov a tvaroviek - ako primárna v murive M4. V tejto úrovni od výšky cca 180 cm sa teda nachádza nadstavba románskeho muriva, s ktorou je horná časť okennej špalety, vrátane záklenku, primárna. Táto výška nadstavby zároveň korešponduje s úrovňou zachyteného ústupku ochodze v N25. Nábeh záklenku okna začína od dnešnej dlážky vo výške 322 cm. Záklenok sa v čele steny zachoval v celom rozsahu šírky 190 cm, pričom v jeho južnom ukončení sa nachádza aj časť horného ukončenia južnej špalety okna, situovaná 23 cm južne od severnej špalety dnešného okna. Predpokladáme že s týmto zamurovaným oknom súvisí aj časť zahnutého muriva smerujúceho k dnešného neskororenesančnému okennému ostению, ktoré je na vonkajšom líci múru, a v rámci dnešnej renesančnej špalety sa vyníma zamurovanou omietkovou hranou do hĺbky okolo 10 cm. T.j., špaleta vrcholnogotického okna sa zalamovala smerom k svetlému otvoru ešte v hrúbke obvodového múru na hrúbku 32 cm a ostenie sa nachádzalo voči špaletám v uskočení, pričom toto ustúpenie s omietkou je zamurované v hmote severnej špalety dnešného okna. Dnešné neskororenesančné dvojdielne združené ostenie okna sa zachovalo v rozsahu prekladu, zvyšok sa na mieste nezachoval. Ustúpený parapet je murovaný a v severnom ukončení nesie uskočenú časť murovaného ostenia vrcholnogotického okna. V severnej renesančnej špalete sa nachádza aj z pieskovca

- vytesaná dlaždica štvorcového pôdorysu s kónicky sa nadol zužujúcim prierezom. Podobné dlaždice boli použité aj pri stavbe prevétovej šachty susednej západnej bašty.
36. Severná stena severného priestoru H v úrovni 2. NP (F79–80; G12:36) má vrcholnogotický pôvod zo 4. vývojovej etapy. V západnom okraji je prerušená mladším vstupom do spojovacej chodbičky, ústiacej do interiéru susednej západnej bašty a skúmanej v roku 2017. Vstupný otvor má južnú špaletu podľa zmenenej štruktúry a charakteru muriva druhotne zasekanú do vrcholnogotického muriva, z čoho vyplýva aj druhotný pôvod vstupu, ktorý spájame so 8. vývojovou etapou (neskororenesančnou I.), kedy sa chodbičkou sprístupnila prevétová šachta v napojení západnej bašty na západné priečelie skúmaného paláca. Nika v strede steny má šírku 61 cm, výšku vo vrchole segmentového a poškodeného záklenku 160 cm a hĺbku 33 cm. V dolnej časti sa zachovali maltové odtlačky po drevenom obložení niky, ktorú podľa rovnorodej štruktúry muriva v okolí špaliet zaradujeme k súčasným vrcholnogotickým prvkom severnej steny miestnosti. Klenba svojou výsečou niku rešpektovala. V dolnej východnej časti steny sa nachádza oblo predstupujúce murivo, prekrývajúce pravdepodobne vybiehajúcu skalú, viditeľnú v severnejšej susednej miestnosti I. Predstúpenie siaha do výšky 60-70 cm nad úrovňou dlážky
 37. Východná severného priestoru H v úrovni 2. NP (F81; G12:37) si v severnom ukončení zachovala zamurovaný otvor kozubu svetlej šírky 130 cm a výšky 110 v nábehu a 125 cm vo vrchole záklenku, ktorý je novo vymurovaný spolu s murivom nad ním, siahajúcim až po vrchol valenej klenby. Predpokladáme mladší pôvod kozubu než je vrcholnogotické murivo steny, nakoľko sa v jeho okolí nachádzajú aj penovce. Archeologickým výskumom bola pred otvorom kozubu v rámci renesančnej tehlovej dlažby odkrytá aj vyvýšená podnož kúreniska vyskladaná z tehál v obdĺžnikovom pôdoryse cca 160 x 130 cm. Zámurovka kozubu je viditeľná z vnútornej i vonkajšej strany múru v odlišnosti muriva a obsahuje veľký pomer tehál, penovce a lomový kameň, pričom je od vnútorného líca ustúpená dnu 13 cm. Podľa výsledkov umelecko-historického výskumu mal kozub zaniknúť ešte počas niektorej z renesančných (Bánfiovských) prestavieb (Jančušková 1972, 49). Samotný vstupný otvor v južnej časti steny je nanovo vymurovaný, prah je situovaný 44 cm nad dnešnou dlážkou, pričom z pôvodnej konštrukcie vstupu nie je vidno nič a nové špalety sa neprirodzene roztvárajú smerom von. Východná stena je s južnou previazaná.
 38. Dlážka severného priestoru H v úrovni 2. NP (F81; G12:38) pozostáva z obnaženej skaly a sutinovo-zemitého zásypu, pričom počas archeologického výskumu v 70. rokoch 20. storočia bola pod sutinami odkrytá tehlová renesančná dlažba.
 39. Valená klenba severného priestoru H v úrovni 2. NP (F81; G12:39) je pravdepodobne vrcholnogotická (M4), nakoľko sa plynule napája na bočné vrcholnogotické steny a je výrazne vo východnej časti dopĺňaná počas konzervácie v 80. rokoch 20. storočia.
 40. Južná stena severného priestoru I v úrovni 2. NP (F82; G12:40) vrcholnogotického pôvodu obsahuje vstup do južnejšieho priestoru H, prekrytý pôvodne predstupujúcim neskororenesančným murivom klenutej chodbičky z 8. vývojovej (neskororenesančnej I) etapy.
 41. Západná stena severného priestoru I v úrovni 2. NP (F83; G12:41) obsahuje v južnom okraji druhotne do muriva románskej hradby vybúraný vstup smerujúci do prevéty v

južnom múre západnej bašty. K jeho vybúraníu preto došlo najpravdepodobnejšie 8. vývojovej (neskororenesančnej I.) etape. V severnom okraji sa nachádza ďalší vstupný otvor vedúci z opisovanej miestnosti do spodného podlažia západnej bašty. Otvor je v časti vyústenia do bašty nanovo premurovaný a patrí k otvorom druhotne vybúraným do románskeho muriva pôvodnej hradby za účelom sprístupnenia prízemnia neskorogotickej bašty. Dokladá to aj skutočnosť, že nad špaletami zachované odtlačky trámových prekladov vstupu sú previazané s hmotou primárnej neskorogotickej klenby na 1. NP západnej bašty. Mierne roztváranie špaliet východným smerom napovedá, že vstup bol východným smerom orientovaný už do interiéru a teda, že k zástavbe prieluky došlo už v neskorogotickom období. Na povrchu západnej steny sa zachovali plochy novodobého nahrubo roztieraného omietkového povrchu.

42. Severná stena severného priestoru I v úrovni 2. NP (F84; G12:42) je plná, bez otvorov, so zachovaným nábehom valenej neskorogotickej klenby, vo východnejšej polovici s vybiehajúcou rastlou skalou. V dolnej časti severnej steny tiež vybieha nelícovaný základ do výšky 85 cm nad dlážkou, čo súvisí s výškou terénu v hrade pri zakladaní severnej steny - pôvodne južného obvodového múru južného krídla severného vrcholnogotického palácového komplexu horného hradu. Do rovnakej výšky vybieha aj rastlá skala v časti dlážky miestnosti.
43. Východná stena severného priestoru I v úrovni 2. NP (F85; G12:43) vznikla druhotným včlenením medzi vrcholnogotické murivá západného paláca a južného vrcholnogotického krídla severného palácového komplexu v neskorogotickom období, čím sa zamurovala pôvodná prieluka medzi týmito palácmi. V strede tejto steny sa nachádza vstupný otvor so zvyškom kamenného prahu a novo premurovanými špaletami, v ktorých neboli pri obnove modelované vonkajšie zvislé lôžka po ostení portálu, zakreslené na zameraní z roku 1968. V južnej špalete sekundárne použitý okosený článok. Práh je dnes schodovito vyspádovaný z koridoru do interiéru paláca, pričom pôvodne sa z úrovne dolného stupňa plynulo prechádzalo na úroveň dlážky interiéru, ako to dokladá úroveň koruny základu východnej steny. V dolnej časti steny sa totiž nachádza základové predstúpenie muriva cca 40-50 cm nad dnešnou dlážkou, s korunou v úrovni murovaného prahu vstupného výklenku. Vznik opísaného múru kladieme do neskorogotického obdobia vzhľadom na zistenia v západnej stene (N41), v rámci ktorej sa preukázalo pôvodné napojenie neskorogotickej bašty s opisovaným priestorom "I" ako interiérovým.
44. Dlážka severného priestoru I v úrovni 2. NP (F82; G12:44). V severovýchodnej časti vybieha rastlá skala do výšky 1,3 m. Terén - zásypy dlážky boli v minulosti podhlbené o 40-50 cm, nakoľko vo východnej neskorogotickej stene nelícovaný základ vybieha do výšky 40-50 cm nad úrovňou dnešnej dlážky.
45. Valená klenba severného priestoru I v úrovni 2. NP (F83; 85; G12:45) je preinjektovaná a pravdepodobne s interiérom primárna, neskorogotická. K zastavaniu pôvodnej prieluky v neskorogotickom období došlo v súvislosti s výstavbou susednej západnej bašty v 5. (neskorogotickej) vývojovej etape.

Interiér 3. NP

46. Západná stena južného priestoru J v úrovni 3. NP (F19:46; 55; 86; 87; G13:46) je zachovaná len v severnejšom ukončení, kde sa nachádza mladší vstup do prevétu. V preklade vstupu je druhotne použité ostenie otvoru s okoseným ostení, aké sa nachádzalo pôvodne aj v ranorenesančnom arkieri v N25. K zrušeniu ostenia došlo počas 8. (neskororenesančnej I.) etapy, kedy v arkieri osadili dnešné trojdielne polkruhové okno a zvyšok ostenia použili ako preklad vo vstupe do prevétu. O vzniku prevétu v opísanej 8. etape svedčí aj skutočnosť, že vstup vznikol v mieste staršieho vrcholnorenesančného okna s tehlovým záklenkom zo 7. vývojovej etapy. Vstup zároveň rešpektuje už prítomnosť priečky na 3. NP (N47) nesenej klenbovým pásom na 2.NP, ktorý je podľa N21 a N24 práve z 8. etapy.
47. Severná stena južného priestoru J v úrovni 3. NP (F19; 57; G13:47) je nesená súdobým (neskôr zamurovaným) klenbovým pásom z 8. vývojovej etapy na 2. NP (N21; N24) a zachovala si vstupný otvor, prepájajúci priestor so severnejšou sálou K. Múr je pokrytý novodobou roztieranou povrchovou úpravou z obdobia konzervácie v 80. rokoch 20. storočia a v jeho hmote sa zachovala konštrukcia vynášacieho klenbového pásu (F19:P2).
48. Južná stena stredového priestoru K v úrovni 3. NP (F15; 58; G13:48) je nesená súdobým (neskôr zamurovaným) klenbovým pásom z 8. vývojovej etapy na 2. NP (N21; N24) a zachovala si vo svojej hmote ďalší vynášací pás (F15). V jeho (? mladšej) výplni sa nachádza vstupný otvor s obnoveným záklenkom. Vstup prepájal priestor K s južnejším priestorom J. Múr je pokrytý novodobou roztieranou povrchovou úpravou z obdobia konzervácie v 80. rokoch 20. storočia, ktorá znemožnila hlbšiu analýzu.
49. Západná stena stredového priestoru K v úrovni 3. NP (F3:49; 16; 21:49; 22; 88–91; 93; 114; G13:49). V časti výklenku arkiera v južnom okraji steny bola obnažená priečka pod úrovňou dlážky arkiera. Druhotnosť ranorenesančného arkiera k murivu západnej fasády paláca dokladá jeho lokálna nepreviazanosť a zachádzanie omietky fasády za murivo arkiera (N67). Najstaršia časť samotného arkiera je z dominujúceho kamenného muriva s lokálnym výskytom úlomkov alebo celých tehál. Povrchová interiérová omietka O6 siaha pod úroveň odkopanej dlážky arkiera min. 20 cm. Najlepšie je zachovaný primárny južný obvodový múr, ktorý je zakončený torzom pôvodnej oblúčkovej atiky v rozsahu východného štvrtoblúčika a nábehu ďalšieho, vymurovaných z kamenného muriva a vnútorným lícom ustúpený od nižšej úrovni múru cca 20 cm (F89:M6). V časti torza západnej steny sa tiež zachoval nábeh ďalšieho oblúčka vrcholovej atiky. Neskôr v 7. (vrcholnorenesančnej) etape bola atika zamurovaná. V hornej časti arkiera bol vtedy primárny múr zároveň premurovaný mladším vrcholnorenesančným tehlovým murivom M7 s hrubozrnnejšou hladinou a na povrchu zvlnenou omietkou O7. V rámci tejto úpravy bol arkier v hornej úrovni nadmurovaný, staršia oblúčková atika zamurovaná. Nový spôsob ukončenia arkiera po jeho úprave je nateraz nejasný kvôli deštrukcii muriva nadstavby. Interiér poschodia arkiera dostal počas opísanej úpravy arkiera novú klenbu so štukovými rebrami, čiastočne dodnes zachovanú v rozsahu nábehov v južnej stene a čela oblúka klenby orientovaného do interiéru miestnosti K (F90–91). V západnej pôvodnej stene arkiera je zachovaná špaleta okna s lôžkom po vypadnutom ostení i nábehom murovaného záklenku z etapy prestavby arkiera (F89:T). Murivo prestavby je

dominantne tehlovo-penovcové. Samotný pôvodný západný parapetný múr zachovaný len do výšky 60 cm, zvyšok je zrútený. Vo východnej časti torza severnej steny arkiera sa zachovala šikmo smerujúca východná tehlová špaleta okienka aj s nábehom tehlového záklenku (F114:T).

Severne od výklenku arkiera je stena členená otvorom prevétu a troma rovnakými okennými výklenkami (F88). Otvor prevétu bol aj podľa spôsobu rozpadu zachyteného na starších fotografiách (F3:49; 16) vybúraný do vrcholnogotického muriva druhotne, a to najneskôr v súvislosti s vybúraním prevétu na 2. NP v N25 v 7. (vrcholnorenesančnej) vývojovej etape. Samotné okenné výklenky zaraďujeme podľa ich druhotného vybúrania do vrcholnogotického muriva M4 a podľa stratigrafie omietok takisto do vrcholnorenesančnej etapy. Majú rovnaký charakter ustupovaných špaliet, ustúpeného parapetu a segmentového záklenku, pričom podľa starších fotografií sa v susedstve okien na interiérovom líci nachádzali dve zvislé jazvy rešpektované najmladšou neskororenesančnou omietkou O8, patriace pravdepodobne k mladšiemu prečleneniu interiéru drevenými priečkami, keďže jazvy prechádzali po celej výške podlažia (F3; 16:J). Tieto zvislé jazvy, ako aj vodorovná jazva po zaniknutom trámovom strope boli pri poslednej konzervácii zamurované (F88; 93:M10).

Najsevernejšie a teraz prístupné okno opisovanej západnej steny priestoru K má tehlový vrcholnorenesančný záklenok a špalety zo zmiešaného kamenno-tehlového muriva (F93). Na špaletách sú zachované dve vrstvy omietok: najspodnejšia vrcholnorenesančná zo 7. vývojovej etapy súvisiaca s prestavbou stredovekých (nezachovaných) okien na dnešné vrcholnorenesančné okná, majúca hrúbku do 1,5 cm a dôsledne vyhladený a zvltný povrch. Na nej sa nachádza neskororenesančná omietka I (O8), hrubá 5-8 mm, so zvrásneným povrchom s väčšou frakciou piesku. Špalety okna mali uskakovaný priebeh a na vonkajšej strane sa zachovalo lôžko pre osadenie kamenného ostenia, nad ktorým sa nachádzala dodnes čiastočne zachovaná nadokenná rímsa z tehlového muriva (N67). V severnom susedstve okna sa vo vzdialenosti 53 cm od dnešnej severnej špalety okna na stene zachovala zvislá drážka, zamurovaná počas poslednej konzervácie (F93:M10). Blízko severozápadného kútu priestoru K sa zachovali zvetrané omietky a v samotnom kúte bola overená väzba vrcholnogotického muriva západnej i severnej steny, pozostávajúca zo zmiešaného druhu kameňa (F93:M4).

50. Severná stena stredového priestoru K v úrovni 3. NP (F2-93; G13:50) vrcholnogotického pôvodu zo 4. vývojovej etapy si zachovala zvyšky mladšieho vstupného otvoru, ktorého špalety sa roztvárali smerom na juh, do interiéru priestoru K. Jeho západná špaleta je primárna a patrí zrejme výklenku vrcholnogotického okna, východná vznikla posunutím primárnej o 44 cm na západ v renesancii, v dôsledku čoho došlo k zúženiu šírky otvoru, ktorého max. šírka roztvorených špaliet v opisovanej stene bola pôvodne 200 cm. Samotný tehlový záklenok pôvodného okenného výklenku sa nachádzal 316 cm nad dnešnou dlážkou, na rozdiel od dnešného mladšieho záklenku vstupného otvoru, situovaného vo výške 222 cm nad dlážkou. Novší záklenok bol nanovo premurovaný počas konzervácie v 80. rokoch 20. storočia. Na východnom ukončení steny sa nachádza ustúpená jazva po zrútenej východnej stene (F92:J).
51. Východná stena stredového priestoru K v úrovni 3. NP (F66; G13:51) sa zachovala len torzálne v južnej časti, a to do len v najspodnejšej úrovni, cca do výšky 1,5 m, bez

- zachovaných zvyškov akýchkoľvek otvorov. Jej líce je mierne ustúpené dnu voči lícu steny na 2. NP, avšak bolo výrazne upravené počas poslednej konzervácie. Pred konzerváciou bola v južnej časti steny zachovaná ešte severná špaleta okenného otvoru (F3:74; N74), ktorý je zachytená aj na akvareli L. Medňanského z konca 19. storočia (G4).
52. Dlážka stredového priestoru K v úrovni 3. NP (F92–93; G13:52) pozostáva z betónového liateho povrchu, pokrývajúceho rekonštruovanú valnú klenbu na 2.NP.
 53. Južná stena severného priestoru L v úrovni 3. NP (F17:53; 94–95; G13:53) je tvorená pôvodnou severnou fasádou západného paláca z vrcholnogotického muriva zo 4. vývojovej etapy. Zachovala si okrem historickej omietky aj druhotne zasekané tehlové nábehy výsečovej klenby (M8), ktorá mala dekoratívne štukové pätky (pozri N55), pričom v tejto situácii sa dekoratívny povrch pätiiek nezachoval (F95:K). V strede múru sa nachádza renesančný vstupný otvor na mieste predpokladaného vrcholnogotického okna, ktorého tehlový záklenok bol nanovo premurovaný počas konzervácie v 80. rokoch 20. storočia (pozri aj N50). Vtedy došlo aj k nesprávnemu zamurovaniu zvislých lôžok po zaniknutom ostení portálu (F95:M10).
 54. Západná stena severného priestoru L v úrovni 3. NP (F96–97; G13:54) pozostáva v dolnej časti z predprve neskororománskej hradby s cimburím (M2), identifikovaným na vonkajšom líci počas výskumu bašty v roku 2017. V neskoršej vrcholnogotickej etape došlo k zamurovaniu prieluk cimburia v rámci výstavby južného krídla severného palácového komplexu. Následne, pravdepodobne v ranorenesančnej etape došlo k ďalšej nadstavbe v súvislosti s nadstavbou susednej západnej bašty, pričom druhotne do prieluky zasekaná nika (F96:N) je podľa výsledkov výskum v 2017 súčasťou neskororenesančných úprav bašty, kedy došlo v južnom okraji opisovanej steny k úpravám v súvislosti so vstupným otvorom spájajúcim opisované 2. NP paláca s baštou. Zo vstupu sa v južnom okraji steny zachovala len časť špalety. Zamurovaná nika zo strany opisovanej steny sa dnes nachádza vo výške 40 cm nad korunou rozšíreného muriva 2.NP a dosahuje šírku 46 cm a výšku 45 cm (F96:N; 97).
 55. Severná stena severného priestoru L v úrovni 3. NP (F18; 98; 99; G13:55) je tvorená vrcholnogotickým riadkovaným kamenným murivom pôvodnej južnej fasády južného krídla (pričného krídla) severného palácového komplexu hradného jadra. Pri severozápadnom kúte sa zachovala pätká nábehu výsečovej neskororenesančnej klenby (F98:K), aká sa zachovala aj v interiéri západnej bašty skúmanej v 2017. V strede múru situovaný otvor je novotvar, ktorý nemá proporcie ani vstupu a ani okna. Išlo pravdepodobne o okenný otvor susedného krídla severného palácového komplexu, upraveného počas konzervácie na sprístupnenie poschodia západného paláca (porovnaj F18 a F98). Nad úrovňou prekladu otvoru sa už mení štruktúra muriva na novodobé murivo M10 z čias konzervácie z 80. rokov 20. storočia.
 56. Východná severného priestoru L v úrovni 3. NP (99F; G13:56) je zachovaná len do parapetnej výšky a vymurovaná je novodobým murivom z 80. rokov 20. storočia.
 57. Dlážka severného priestoru L v úrovni 3. NP (F98–99; G13:57) je tvorená lepenkou spádovanou k otvoru v severnej stene, stúpajúc k západnej stene.

Interiér 4. NP

58. Západná stena stredového priestoru M v úrovni 4. NP (F3; 16; 21; 88; 100; G14:58) má charakter podkrovného muriva členeného tromi strieľňovými otvormi, situovanými nízko pri podlahe. Podľa zbežne sledovateľnej stratigrafie na západnej fasáde (N69), zaradujeme predbežne murivo do vrcholnorenesančnej - 7. vývojovej etapy (M7) v súvislosti s prestavbou arkiera na 2. NP (N49), pričom najvyššia časť so strieľňami sa na základe starších fotografií i sledovaní na fasáde (N69) javí dodatočne premurovaná alebo nadstavovaná. V takom prípade by najvyššia premurovka patrila k neskoršej neskororenesančnej prestavbe (M8). K časovému upresneniu by mohli v budúcnosti napomôcť dendrochronologické analýzy prekladov strieľní pri výskume fasády, ktorá nebola teraz prístupná.
59. Severná stena stredového priestoru M v úrovni 4. NP (F12:59; 21:59; 64; 101; G14:59) tvorí plný múr bez zachovaných otvorov, so zvyškami historických omietok. V strede múru sa nachádza štruktúrou odlišná novodobá zámurovka menšieho okenného otvoru, ktorý zachytávajú staršie fotografie z obdobia konzervácie v 80. rokoch 20. storočia (F12:59; 21:59; 101:M10). Časové zaradenie múru pre jeho neprístupnosť môže byť len rámcové do obdobia renesancie. Nakoľko sa na starších fotografiách javí previazanosť múru s najvyššou nadstavbou západnej steny (N59), možno predpokladať vrcholnorenesančný alebo neskororenesančný pôvod severného múru (M7/M8).
60. Južná stena severného priestoru N v úrovni 4. NP (F102; G14:60) obsahuje nábehy renesančnej klenby dokladajúce existenciu 4.NP v severnom ukončení paláca (F102:K). Časové zaradenie múru pre jeho neprístupnosť môže byť len rámcové do obdobia renesancie, pravdepodobne podľa záverov k N59 možno predpokladať vrcholnorenesančný alebo neskororenesančný pôvod severného múru (M7/M8).
61. Severná stena severného priestoru N v úrovni 4. NP (F103; G14:61) si zachovala časť strieľne alebo okenného otvoru (F103:T) a je tvorená pôvodným južným priečelím južného vrcholnogotického krídla severného paláca.

Západná fasáda

62. Severná časť západnej fasády v úrovni 1. NP (F104; 105; G16:62) sa napája na prevetový neskororenesančný rizalit priľahlej západnej bašty (M8). V opísanej výškovej úrovni je v miestach plošne opadaných omietok sledovateľná riadkovaná štruktúra románskeho muriva M1 s hrubozrnnou maltou s riečnym štrkom, ktorá sa zachovala zhruba len po úroveň parapetu renesančného okna na 2. NP v N65. Murivo v dotyku so skalou obsahovalo soklovité predstúpenie, činiace miestami až okolo 1 metra, ktoré je už výrazne hĺbkovo rozpadnuté. Podľa viditeľných zvyškov bol sokel zakončený vodorovne a jeho celková výška kulminovala v závislosti od celkového zvlnenia skalného podlažia.
63. Stredová časť západnej fasády v úrovni 1. NP (F106; 107; G16:63) je tvorená predstupujúcimi piliermi severnejšieho ranorenesančného arkiera (M6), ktoré prekrývajú zabiehajúce románske murivo M1 viditeľné v severnej časti fasády (N62), ako aj v ustúpených plochách fasády medzi piliermi, prekrytými valenými záklenkami nesúcimi samotné arkiere v úrovni 2. NP paláca. V južnom susedstve pilierov arkiera sa k fasáde

primkýna prevétová šachta z tehlového muriva, prináležiaca neskororenesančnému prevétu na 3. NP paláca (N46) z 8. vývojovej etapy (F107).

64. Južná časť západnej fasády v úrovni 1. NP (F64; G16:64) je tvorená torzálné zachovanými piliermi južnejšieho ranorenesančného arkiera zo 6. vývojovej etapy, medzi ktorými sa v ustúpení nachádza románske murivo najstaršej hradby M1. Severnejší pilier južného arkiera je prekrytý murivom juhozápadnej bašty, ktoré sa v hornej úrovni k pilieru primkýna druhotne bez previazania, v dolnej úrovni je s pilierom previazané. Medzi severným a stredovým pilierom sa zachoval aj záklenok nesúci torzálné zachovanú časť arkiera v úrovni 2. NP paláca (F108), pričom zrútený južný pilier bol v roku 2018 čiastočne rekonštruovaný (F35:M6/10). V južnom susedstve arkiera sa nachádza vstup do bašty, pričom najjužnejší okraj fasády pozostáva z románskeho muriva najstaršej hradby, ktoré bolo výrazne premurované počas novodobej konzervácie v 80. rokoch 20. storočia (F35:M1).
65. Severná časť západnej fasády v úrovni 2. NP (F104; 109–111; G16:65) si v severnom okraji, v blízkosti napojenia južnej fasády bašty, cca 20–25 cm od styčného kúta, zachovala lôžko ostenia staršieho vrcholnogotického okna zo 4. etapy. Z tejto etapy okna sa zachoval aj zamurovaný kamenný záklenok z bridlicovo štiepaných kameňov, ktorý je prekrytý výrazne zvlnenou gotickou omietkou, majúcou aj zvyšok rysky primárnej pásovej pasparty so zvyškami červenej polychrómie (F110). Na samotnej pasparte sa črtajú aj zvyšky diagonálne smerovaných kratších, no málo zreteľných rysiek. Nad týmto oknom sa zachoval sekundárne použitý, asi ranogotický článok okenného ostenia z porézneho červenkastého vápenca. K prestavbe okna došlo počas 8. (neskororenesančnej I.) etapy, kedy došlo k výmene ostenia za ostenie združeného neskororenesančného okna, s dodnes zachovaným prekladom i nadokennou rímou, nesúce vápenné pačoky (F104; 109). Zhruba 1 meter pod úrovňou rozrušeného parapetu je viditeľné nepravidelné vodorovné rozhranie románskeho muriva M1 a vyššie pokračujúceho vrcholnogotického muriva zo zmiešaného druhu lomového kameňa s prímiesou hrdzavo červených vápencov, červenkastých poréznych kameňov a tehál, spolu s lokálne zachovanými plochami omietky O4 (F104:M4).

Južne od severného okna je vrcholnogotické murivo prerušené murovaným lôžkom južného renesančného okna s odlišnou štruktúrou penovcového lomového muriva. Ako ostenie bolo využité ostenie staršieho vrcholnogotického okna s celoobvodovým okosom a kamenným, dnes už nezachovaným krížom (F104:M6; 111). V severnom susedstve okna sa v úrovni jeho prekladu vo vrcholnogotickom murive M4 vyníma zamurovaný starší opracovaný, pravdepodobne ranogotický kamenný článok s okoseným ostiením.

Južne od tohto okna sa spod opadanej renesančnej omietky vyníma zachované románske murivo M1, vytvárajúce v severnom susedstve otvoru prevétu zvislé nárožie, ktoré bolo v 2. (neskororománskej) etape od juhu zamurované a hradba nadstavaná o predprseň s cimburím, zachovaným v opisovanom úseku nad úrovňou južného okna a vstupu z prevétu v rozsahu dvoch zubov a medziľahlej prieluky (F104:M2; 106:M2). S výškovou pozíciou tohto cimburia súvisí aj ústupok ochodze, identifikovaný v deštrukcii hornej časti vstupu do prevétu v N25.

Samotný vstup do zaniknutého arkierového prevétu bol v neskororománskom murive vybúraný druhotne, pravdepodobne počas 7. (vrcholnorenesančnej) prestavby, nakoľko

sa záklenok jeho predstupujúcej časti druhotne zasekal do susedného ranorenesančného arkiera (N25). V renesančnej omietke nad deštruovaným otvorom prevétu sa zachovalo torzo nezreteľnej a zvislými ryskami s červenými linkami členenej výtvarnej výzdoby, patriacej buď plošnej výzdobe fasády alebo neznámej výzdoby okolo domnelého okna v mieste mladšieho vstupu do prevétu.

66. Stredová časť západnej fasády v úrovni 2. NP (F106; G16:66) je tvorená hmotou severnejšieho ranorenesančného arkiera zo 6. etapy, s druhotne osadeným ostiením neskororenesančného trojdielného združeného okna (8. etapa), pod ktorým sa v parapetnej časti zachoval zvyšok parapetného prvku ostenia pôvodného ranorenesančného okna (F106:T). V severnom susedstve okna sa v zachovanej renesančnej omietke črtajú rysy geometrickej výtvarnej výzdoby fasády (F106:V).

V južnom susedstve severného arkiera sa v ustúpenom neskororománskom murive s renesančnou omietkou vyníma jazva zrútenej časti šachty prevétu na 3.NP z 8. (neskororenesančnej I.) etapy. Južne od tejto situácie sa nachádza predstupujúce rohové murivo južnejšieho ranorenesančného a torzálné zachované arkiera, pričom zvyšok južnejšie pokračujúcej západnej fasády paláca sa v úrovni 2. NP už nezachoval.

67. Severná časť západnej fasády v úrovni 3. NP (F111–113; G16:67) je tvorená vrcholnogotickým murivom zo 4. vývojovej etapy, ktoré končí v mieste vodorovného ústupku fasády v úrovni prekladov dnešných okien. Podoba zachovanej trojice okien je výsledkom mladšej vrcholnorenesančnej prestavby paláca v 7. etape, s ktorou súvisia aj zvyšky omietky pokrývajúcej vrcholnogotickú (?) omietku po obode okenných otvorov. Keďže v priestore medzi oknami sa zvyšky starších okien nečrtajú, pôvodné okna sa zrejme nachádzali v miestach dnešných, ku ktorým sa výrazne približuje aj najstaršia zachovaná vrstva omietky so zvyškami liniek paspárt. Po prestavbe mali okná dnes už nezachované kamenné ostenia a tehlové nadokenné rímasy, z ktorých sa zachovala len jedna nad severným oknom (F111; 113).

Severne od arkiera sa zachoval vstup do rizalitového prevétu, ktorý podľa stratigrafie omietok i zistení v N49 je mladšou konštrukciou než samotný ranorenesančný arkier a zrejme súvisí so 7. (vrcholnorenesančnou) prestavbou paláca. Záklenok vstupu sa nezachoval. V špaletách vstupu sú plošne zachované omietky a v čele fasády sú aj viditeľné jazvy odtrhnutej tehlovej konštrukcie rizalitu (F106). V dolnej časti jaziev vidno dve lôžka po trámoch viažúcich murivo šachty s fasádou paláca. Murivo fasády je v okolí vstupu arkiera vodorovne viackrát uskakované. Dolný horizontálny ústupok situovaný v úrovni záklenku vstupu do prevétu je pravdepodobne miestom na uloženie stropu interiéru prevétu. Vyššie o 80 cm je situovaný ústupok, ktorý je pravdepodobne polohou osadenia striedky prevétu, s ktorou by mohli súvisieť lôžka trámov situované v časti úskoku. Najvyššie situovaný úskok v úrovni prekladov okenných otvorov vymedzuje rozhranie vrcholnogotického muriva M4 a vyššie pokračujúce omietnuté murivo najvyššej nadstavby 4. NP paláca, pravdepodobne zo 7. (vrcholnorenesančnej) etapy.

68. Stredová západnej fasády v úrovni 3. NP (F106; G16:68) je tvorená otvorom ranorenesančného arkiera zo 6. vývojovej etapy, ktorého čelo klenby patrí k mladším vrcholnorenesančným súčastiam zo 7. etapy. Hmota arkiera sa zachovala len v rozsahu muriva v juhozápadnom nároží a južnej steny, zvyšok je zrútený.

69. Severná a stredová časť západnej fasády v úrovni 4. NP (F111–113; G16:69) je tvorená murivom predpokladanej vrcholnorenesančnej nadstavby zo 7. vývojovej etapy, ktorá dosadá priamo na preklady okien 3.NP, v úrovni ktorých sa na fasáde vyníma vodorovné rozhranie nadstavby v podobe mierneho vodorovného ústupku vonkajšieho líca. V spodnej časti opisovanej úrovni fasády sa zachovali aj plochy zvetranej renesančnej omietky, pričom v hornej časti bez zachovaných omietok je murivo členené trojicou primárnych strieľňových otvorov s obojstranne roztváracími špaletami a rovnými doskovými, zväčša už vyhnutými prekladmi. Nakoľko sa toto murivo od úrovni parapetov strieľní na vnútornom líci pôdorysne odkláňa a na fasáde javí odlišnú štruktúru muriva, nie je vylúčené, že táto časť bola neskôr obnovená a nanovo premurovaná v neskoršej 8. vývojovej etape (F112:M8). V najsevernejšom ukončení fasády jej murivo v úzadí západnej bašty vybiehalo ešte na sklonku 19. storočia výrazne vyššie a obsahovalo aj zvyšok južnej špalety okenného otvoru (F1:T). Vychádzajúc z tohto poznania i z medirytiny L. Rohbocka z 1856 (G2), možno predpokladať, že v najsevernejšom okraji paláca sa v časti 4. NP nachádzala obytná miestnosť a preto podlažie dosahovalo väčšiu výšku než zvyšná časť krídla, tvorená v úrovni 4. NP len obranným podkrovným podlažím.

Južná fasáda

70. Južná fasáda v úrovni 1. NP (F115) je zachovaná len torzálne a v ucelenejšej podobe len na západnejšej polovici. Murivo fasády má pôdorysne mierne zatočený priebeh a v hornej úrovni je vodorovne uskočené. Podľa analýzy obvodového muriva (N2), je úskok šírky okolo 80 cm spôsobený hĺbkovým zvetraním vonkajšej vrstvy muriva, pozostávajúcej z pôvodnej románskej hradby M1, po ktorej rozpade sa v hornej úrovni fasády obnažila len mladšia vnútorná neskororománska plenta M2 z 2. vývojovej etapy. Murivo si už nezachovalo žiadne zvyšky otvorov a bolo objemne premurované a povrchovo preškárované počas konzervácie v 80. rokoch 20. storočia.

Východná fasáda

71. Východná fasáda v úrovni 1. NP (F7; 22; 116–119; G17:71) je objemne poznačená premurovkami a domurovkami z obdobia poslednej konzervácie, čo minimalizovalo možnosti jej terajšej analýzy. Pôvodný vstup do priestoru D bol z interiérovej východnej schodiskovej prístavby napojenej na priechodný bránový trakt a tak sa do nádvorja orientovaná najjužnejšia časť fasády začínala vstupom do pivničného priestoru E, ktorý je konzerváciou upravený spolu s malým severnejším okienkom (F117). Primárne vrcholnogotické murivo M4, ktoré zvonka prekrýva neskororománske jadro muriva M2 (N22), je zachované len po cca úroveň prekladu vstupu, vyššie pokračuje novodobá domurovka vydrobeného líca múru (F22:M4; 117:M4). Táto časť stála do výšky 3. NP ešte na sklonku 19. storočia (G4) a zrútila sa medzi rokmi 1881-1889. J. Könyöki tu na rozhraní 1. a 2. NP ešte v roku 1881 videl zamurovaný erb Stiborovcov (G7), ktorý sa po zrútení steny pred rokom 1889 uvoľnil (Könyöki 1905, s. 253; Válin Pogány 2000, s. 60) a bol prenesený do kúrie Medňanských (dnes je uložený v miestnom múzeu). V. Mencl

neskôr vniesol do literatúry mylný predpoklad o situovaní erbu v nadpraží portálu kaplnky, čo sa neskôr preberalo aj vo výskumných dokumentáciách a publikáciách M. Kodoňovej. V severnejšej časti pred fasádu predstupuje rekonštruované dvojramenné schodisko, upravené počas konzervácie na zvyškoch torzálne zachovanej podnože, ktorá bola podľa výsledkov starších výskumov (Kodoňová 1975) zaradená do renesančného obdobia (G9). V súčasnosti nebolo možné schodisko bližšie časovo zaradiť. Niektoré stupne severnejšieho ramena sú vyskladané z prvkov kamenných sedílií a stavebná škára v južnejšej časti schodiska napovedá o druhotnom napojení južného schodiskového ramena (F118). Pokračujúc severne od schodiska sa fasáda v úrovni 1.NP znižuje v dôsledku stúpajúceho skalného podložia.

72. Stredová časť východnej fasády v úrovni 2. NP (F22; 118–120; G17:72). Kým južná časť fasády sa nezachovala a je tvorená novodobým parapetným murivom priestoru E upraveného na terasu na 2. NP (F117), stredová časť je tvorená vstupom zo schodiska ústiacim do priestoru F (N27). Vstup by mal mať podľa zamerania z roku 1968 zvislé lôžko po ostení tak, ako je dnes, t.j. orientované smerom do interiéru, avšak dnešné špalety sú zväčša nanovo vymurované, vymedzujúc šírku otvoru 124 cm a dosahujúc dĺžku okolo 72 cm, pričom lôžka portálu majú prierez 18 x 18 cm. Samotný záklenok vstupu je zrútený a v súčasnosti je výpadok muriva podopretý výdrevou (F118). Na historických fotografiách sú nad vstupom zachytené lôžka trámov (F22:L), ktoré pravdepodobne súvisia s nosnými trámami zastrešenia schodiska. Keďže vstupný otvor má vodorovné špalety a lôžka ostenia orientované do interiéru, nedá sa vylúčiť že vznikol v renesancii na mieste staršieho otvoru. Severne od vstupu sa v murive fasády nachádzajú odlišné štruktúry muriva. Kým v napojení na vstup sa v krátkom úseku vyskytujú viacfarebné lomové kamene vrcholnogotického muriva M4, severne je poloha ranorenesančnej zámurovky okna, identifikovaného v N27 (F9; 22:T2; 119:M6).
73. Severná časť východnej fasády v úrovni 2. NP (F2:73; 17:73; 120; G17:73) obsahuje v spodnej časti 1. NP zvyšky vrcholnogotického muriva (M4), perforovaného vstupným otvorom domodelovaným v mieste kaverny novodobým konzervačným murivom (F2:73; 3:73; 120). Najsevernejšia časť fasády je pôdorysne ustúpená a pozostáva z mladšieho neskorogotického muriva (M5) a vstupného otvoru (F24) domodelovaného na mieste kaverny počas konzervácie (F17:73).
74. Stredová časť východnej fasády v úrovni 3. NP (F3:74; 22; 116; G17:74) sa torzálne zachovala len do výšky cca 1,2 m, bez zvyškov viditeľných historických otvorov, pričom podľa historických fotografií tu ešte v 80. rokoch 20. storočia na jednom mieste fasáda vybiehala do výšky celého 2. NP, s lokálne zachovanou južnou špaletou okenného otvoru (F3:74; 22:T3).

5. Inventarizačný súpis hodnotných detailov a prvkov

Metodika popisu: 1. názov prvku
2. situovanie
3. typ, druh
4. sloh, datovanie
5. materiál
6. rozmery
7. stav
8. návrh obnovy

MURIVÁ A OMIETKY

1. CD 1: Rebrá klenby a torzá omietky s nimi súvisiace - (F 90, 91)
2. Arkier v priestore K na 3. NP západného paláca.
3. Výsečová klenba s obrazcom hviezdice tvoreným profilovanými štukovými rebrami pokrytými plošným tehlovočerveným náterom.
4. Vrcholná renesancia, 2. polovica 16. storočia.
5. Tehlové murivo, vápenná omietka.
6. Nemerané z dôvodu neprístupnosti.
7. Torzo v rozsahu šírky arkiera a hrúbky západnej steny paláca.
8. Domurovať narušenú južnú pätu klenby, torzo staticky zaistiť, omietku a rebrá reštaurátorsky konzervovať a lokálne doplniť.

1. CD 2: okenný výklenok (F 56)
2. Západná stena paláca v priestore E na 1. NP paláca.
3. Okenný výklenok s rovnobežnými špaletami a so strechovitým záklenkom pôvodne vybavený dnes už neexistujúcim ostiením.
4. Raná gotika 2. polovica 13. - začiatok 14. stor.
5. Murovaná kamenná omietaná konštrukcia so strechovitým záklenkom a rovnobežnými špaletami, vyplnený kamennou zámurovkou.
6. Nemerateľné, otvor je čiastočne prekrytý priečkou a stropom nad suterénom.
7. Zachovaný, vyplnený zámurovkou, ktorá je čiastočne narušená. Pôvodné ostenie otvoru sa nezachovalo.
8. Reštaurátorsky upevniť omietku výklenku. Výplňové murivo ponechať bez úprav.

1. CD 3: štrbinové okno (F 7, 27, 28)
2. Vo východnej stene južného priestoru A.
3. Štrbinové okno s dnu sa rozbiehajúcimi špaletami a zošíkmeným parapetom.
4. Neskorá romanika, 1. polovica 13. storočia.
5. Murovaná konštrukcia z lomového kameňa.
6. Rozmery štrbiny vonkajšia šírka 13 cm, max. šírka na vnútornom vyústení 98 cm. Pôvodná výška sa nezachovala.
7. Narušený stav. Špalety sa zachovali v neúplnej výške.
8. Konzervovať korunu steny so zvyškom otvoru.

1. CD 4: nadokenná rímsa (F 111, 113)
2. Severné okno priestoru K v západnej stene paláca v úrovni 3. NP.
3. Profilovaná vrcholnorenasancná rímsa.
4. Raná renesancia, 2. polovica 16. stor.
5. Murovaná omietaná tehlová konštrukcia.
6. Nemerané z dôvodu neprístupnosti.
7. Omietka je mierne narušená.
8. Reštaurátorsky konzervovať a vyspraviť poškodené časti omietky.

1. CD 5: Klenbová päťka (F 98)
2. Severozápadný kút priestoru L v úrovni 3. NP.
3. Murovaná tehlová päťka kalichovitého tvaru.
4. Neskorá renesancia, v priebehu 17. stor.
5. Murovaná omietaná tehlová konštrukcia.
6. Nemerané z dôvodu neprístupnosti.
7. Murivo päťky aj omietka je narušená.
8. Reštaurátorsky konzervovať, ochrániť pred zatekaním.

1. CD 6: Historické omietky A, B, niektoré s výtvarnou výzdobou (F 58-61,89-91,93,95,110-113)
2. Na stenách v úrovni 1. až 3. NP.
3. Hladené a mierne zvlnené omietky bez výzdoby a s maľovanou geometrickou výzdobou.
4. A: vrcholná gotika z prelomu 14./15. storočia, B: renesancia z polovice 16. - 17. storočia.
5. Exteriérové a interiérové jednovrstvové omietky.

6. Hrúbka kolíše od 1 do 3 cm.
7. Narušený stav. Omietky sú zachované v nesúvislých plochách rôznej veľkosti.
8. Konzervačná metóda podľa návrhu reštaurátora.

KAMENÁRSKE PRVKY

1. CD 7: konzoly stropu (F 16, 59, 66, 70)
 2. V západnej a východnej (3ks) stene v úrovni stropu 2. NP. v priestoroch E, F, G.
 3. Konzoly s čelom opracovaným do štvrt'elipsového tvaru s okosenými hranami prechádzajúcimi do rímsovitého ukončenia hornej časti.
 4. Vrcholná gotika, prelom 14./15. storočia.
 5. Opracovaný porézny vápenec ružovočervenej farby.
 6. Konzoly sú z väčšej časti poškodené, v celosti s drobnými poškodeniami sa zachovali 3 ks.
 7. Nemerané z dôvodu neprístupnosti.
 8. Obnova originálu reštaurovaním podľa návrhu reštaurátora, možnosť tvarovej a materiálovej rekonštrukcie.
-
1. CD 8: Ostenie pravouhlého okna (F 13, 74, 104, 111)
 2. Západná stena miestnosti G v úrovni 2.NP
 3. Kamenné ostenie pravouhlého okna s okosenou profiláciou pôvodne členené krížom. Z interiérovej strany je v ostení polodrážka pre výplň.
 4. Vrcholná gotika, prelom 14./15. storočia. Ostenie je osadené v druhotnej polohe.
 5. Opracovaný pieskovožltý pieskovec a zelenkastý tuf.
 6. Svetlý otvor šírky cca 140 cm, výšky cca 150 cm.
 7. Narušený stav s úbytkom kamennej hmoty, s absenciou časti prekladu.
 8. Návrh obnovy: doplniť chýbajúcu časť prekladu a reštaurovať podľa návrhu reštaurátora.
-
1. CD 9: Ostenie združeného dvojdielného okna (F 78, 104, 109)
 2. V západnej stene priestoru H v úrovni 2. NP
 3. Kamenné ostenie združeného dvojdielného okna s plytkou profiláciou a profilovanou nadokennou rímsou. Z interiérovej strany je v ostení polodrážka pre výplň.
 4. Renesancia, koniec 16. - začiatok 17. stor.

5. Opracovaný pieskovožltý pieskovec.
6. Svetlý otvor š. cca 90 x v. cca 110 - 115 cm.
7. Narušený stav. Zachovaný je okenný preklad s dvojicou polkruhových výrezov s plytkou profiláciou a profilovanou nadokennou rímou.
8. Reštaurátorsky konzervovať zachované prvky, preklad stabilizovať obnovením stojky a stĺpikov.

1. CD 10: Ostenie združeného trojdíelného okna (F 1, 25, 29, 62, 106)

2. Západná stena arkiera priestoru F v úrovni 2. NP.
3. Združené trojdíelne okno s profilovaným ostením, profilovanou stojkou s kanelúrou zakončenou hlavicou a profilovanou parapetnou rímou. Nad prekladom je profilovaná nadokenná rímsa.
4. Renesancia, koniec 16. - začiatok 17. stor.
5. Opracovaný pieskovožltý pieskovec.
6. Svetlý otvor š. 165 x v. 150 cm.
7. Narušený stav. Zachovaný je okenný preklad s trojicou polkruhových výrezov, pričom južný oblúk je poškodený. Zachovaná severná stojka má profiláciu poškodenú zvetrávaním. Torzo parapetnej rímky sa zachovalo iba pod severnou stojkou.
8. Reštaurátorsky konzervovať zachované prvky, preklad stabilizovať obnovením stojky a stĺpika.

1. CD 11: Ostenie prikurovacieho otvoru (F 70 - 72)

2. Juhovýchodný kút priestoru G v úrovni 2. NP.
3. Prikurovací otvor je vymurovaný z rôznych druhotne použitých opracovaných kamenných prvkov.
4. Renesancia, 2. polovica 16. stor.
5. Opracovaný pieskovožltý pieskovec.
6. Svetlý otvor š. 47 x v. 56 cm.
7. Narušený stav. Prvky sú poškodené zvetrávaním a ohňom.
8. Reštaurátorsky konzervovať.

1. CD 12: Ostenie vstupu do prevetu (F 86, 87)

2. Západná stena priestoru J v úrovni 3. NP.
3. Pravouhlé ostenie so zachovaným kamenným prekladom so širokým okosom a lôžkom

stĺpika. Zo strany interiéru paláca je v preklade polodrážka. Preklad je zvyškom vrcholnogotického okna druhotne použitý ako ostenie vstupu.

4. Renesancia, koniec 16. - začiatok 17. stor.
5. Opracovaný kameň (tuf?).
6. Nemerané z dôvodu neprístupnosti.
7. Narušený stav zvetrávaním.
8. Reštaurátorsky konzervovať, stabilizovať preklad v murive.

6. Analýza vývoja skúmanej časti kultúrnej pamiatky

6.1. Doterajšie poznatky o architektonicko-historickom vývoji skúmanej pamiatky

Medzi najstaršie známe názory dotýkajúce sa architektonicko-historického vývoja hradu možno pokladať dielo D. Menclovej. Predchádzal mu síce dokumentačný prieskum J. Könyökiho z roku 1881 prinášajúci cennú grafickú dokumentáciu dnes už zaniknutých prvkov hradu¹ a zbežný prieskum K. Divalda zo začiatku 20. storočia², avšak autori sa stavebnému vývoju hradu nevenovali. J. Könyöki sa k západnému palácu vyjadril bližšie vo svojej prieskumnej správe. Funkciu najjužnejšej miestnosti (G6:č. 11) spájal s obranou vstupu do horného hradu. V rámci severnejšie označených palácových priestorov č. 13, 18 a 19 opísal dve podlažia obytných miestností. Veľmi dôležitou Könyökiho zmienkou je pozícia tympanonu so Stiborovským erbom, ktorý sa nachádzal na dvorovom (východnom) priečelí miestnosti označenej pod č. 13, a to na rozhraní 1. a 2. podlažia. K strednej časti paláca pod č. 18 a 19 sa ešte vyjadril, že obsahuje valene zaklenuté prízemné priestory.³ V monografii o maďarských hradoch sa Könyöki ešte bližšie zmienil o náleze tympanonu so Stiborovským erbom. Uviedol, že v roku 1881, keď bol na hrade, sa na jednom vysokom múre nachádzal z kameňa vysekaný erb. keď v roku 1889 opäť hrad navštívil, múr už bol zrútený a napoly zlomený erb sa povaloval na zemi.⁴ Tieto informácie nás jednoznačne presvedčajú o polohe erbu v západnom paláci a nie kaplnke, ako neskôr uvádzal V. Mencl a M. Kodoňová.

D. Menclová už v roku 1938 vo svojej nepublikovanej štúdii o hrade predpokladala

¹ Könyöki 1905, 15, 17, 26, 38, 43, 46, 47, 57, 59, 60, 72, 74, 84, 86, 91, 94, 108, 122, 130, 148, 158, 177, 195, 207, 225, 242, 243, 245, 253, 255; Váliné Pogány 2000, 59–64

² Bardoly 1999, 397

³ Váliné Pogány 2000, 60

⁴ Könyöki 1905, 253

vznik najstaršej časti hradu v 2. polovici 13. storočia, a zaradila k nej najvyššiu časť hradu s vežou na južnej strane a základy paláca na severnom konci dispozície. Podľa dispozície najstaršej časti hradu ho zaradila medzi tzv. bergfritové dispozície. Vznik predhradia i opevnenia mestečka Menclová priradila veľmožovi Stiborovi staršiemu (medzi 1392–1411), pričom mu prisúdila i prestavbu staršieho paláca z 13. storočia. Výstavbu západného paláca horného hradu (predpokladala ho pri západnom hradobnom múre podľa veľkých okien) i východného traktu s kaplnkou prisúdila až Stiborovmu synovi, Stiborovi mladšiemu. Opierajúc sa o správu z roku 1430, kedy Stibor ml. pozval na obhliadku novostavby pavlínov z mestečka predpokladala, že palác i kaplnka boli dokončené tesne pred rokom 1430.⁵ Veľkú renesančnú prestavbu celého hradu autorka priradila Bánfiomcom v 2. polovici 16. storočia.⁶ Rovnako autorka interpretovala stredoveký vývoj hradu aj v mladšej štúdii.⁷

Zásadnejšie výsledky a detailnejší pohľad na vývoj hradného komplexu mohol priniesť až hĺbkový archeologický výskum v rokoch 1970–1976 realizovaný pod vedením Š. Tóthovej a umelecko-historický výskum realizovaný v rokoch 1971–1975 pod vedením M. Kodoňovej (Jančuškovej). Nakoľko archeologickým výskumom neboli zistené stratigrafické situácie umožňujúce priame datovanie najstarších architektur, opieralo sa datovanie počiatkov kamenného hradu medzi rokmi 1240–1260 o výsledky umelecko-historického výskumu. Ten sa pri datovaní opieral o tvaroslovie okenného sedadla v západnom trakte severného palácového krídla, ktoré by malo byť pôvodnou súčasťou jednotraktového paláca.⁸

S touto najstaršou stavebnou etapou autorky spájali okrem západného hradbového múru horného hradu aj výstavbu obdĺžnikového západného paláca 9 x max. 21 m, ktorého južný a čiastočne aj východný obvodový múr boli odkryté archeologickým výskumom.⁹ Jeho prestavbu rozšírením a nadstavbou na dnešný palác priradili veľkej stiborovskej prestavbe hradu na prelome 14. a 15. storočia.¹⁰ Do 3. ranorenesančnej etapy za Bánfiomcov priradila M. Kodoňová severné rozšírenie paláca o zastavanú prieluku a samotnú západnú baštu, vznik pivničných priestorov a deliacich priečok na poschodí a ich prepojenie s "priečnym" gotickým palácom, t.j. južným krídlom severného stiborovského palácového celku, ako aj ukončenie západného paláca atikou, akú dostal aj severný palác.¹¹ Autorka upozornila aj na vznik renesančných hrebienkových klenieb na poschodí paláca s bohatou štukovou výzdobou

⁵ Menclová 1938, 3–13

⁶ c.d., 17–18

⁷ Menclová 1961, 454

⁸ Jančušková 1971, 85, 93

⁹ Kodoňová – Tóthová 1995, 32

¹⁰ Kodoňová – Tóthová 1995, 42, 68

¹¹ Kodoňová – Tóthová 1995, 69

(konzoly, rímsy a pod.), nového dvojramenného schodiska z dolného nádvorja, ktoré viedlo k reprezentatívne renesančnému portálu na poschodie. To malo mať podľa autorky charakter "dvorany" so zimnou záhradou s rozmermi 17,5 a 8, 2 m, ktorá mala byť dvoma arkádovými oblúkmi prečlenená na tri priestory, ktoré boli pri poslednej prestavbe zamurované.¹² Celkovo tak výskumy rozčlenili vývoj paláca do troch vývojových etáp (G9).

6.2. Historický výskum

Archeologické výskumy v priestore hradnej zrúcaniny doložili, že už pred výstavbou kamenného hradu sa na jeho mieste nachádzal drevozemný veľkomoravský hrad (hradisko) z 2. polovice 9. storočia, ktorý funkčne prežíval aj v nasledujúcich dvoch storočiach, po začlenení územia do včasnohorského štátu. Tieto zistenia umožnili historikom stotožniť písomne doložený včasnostredoveký hrad *Blundus*, zaujatý podľa kronikára Anonyma starými Maďarmi na prelome 9. a 10. storočia, práve s lokalitou dnešného hradu. Veľkomoravský hrad sa vo včasnohorskom období pretransformoval na ranofeudálny hrad, ktorý bol strediskom hradného županstva. Na čele županstva stál župan ako zástupca panovníka s vlastným vojskom, pozostávajúcim z hradnej posádky a z hradčanov, z ktorých sa v prípade potreby verbovalo ďalšie vojsko.

Ku prestavbe drevozemného hradu na kamenný došlo najneskôr v 1. polovici 13. storočia. V tomto období bol hrad naďalej centrom pohraničnej župy a na jeho čele stál župan (*comes de Bolonduch*) spomínaný v roku 1229. Z roku 1244 máme doloženého aj podžupana Michala, syna Apu, ktorého kráľ Belo IV. odmenil za statočnosť v bojoch s Tatármi. K Beckovu vtedy patrili nielen dediny v jeho susedstve, ale i majetky v Gemeri a Honte, na ktorých žili hradní vojaci.

Následkom postupného zmenšovania kráľovských majetkov v prospech vlastníctva šľachty, beckovské županstvo v priebehu 2. polovice 13. storočia zaniklo. Vlastnícke zmeny zároveň spôsobili nárast moci šľachty a vytvorili živnú pôdu pre feudálnu anarchiu. K najmocnejším kráľovým odporcom patril v tom čase Matúš Čák Trenčiansky, ktorý v roku 1296 zabil neďaleký Trenčiansky hrad a prebudoval ho na vlastnú rezidenciu. O Čákovom zaujatí Beckovska síce písomné pramene mlčia, ale vzhľadom na jeho blízkosť k Trenčínu je nepravdepodobné, že by sa vyhol Čákovým záujmom.

Po smrti Matúša Čáka v roku 1321 sa Beckov spolu s ďalšími Čákovými majetkami

¹² Kodoňová – Tóthová 1995, 72–74

vrátil do rúk kráľa Karola Róberta, ktorý do nadobudnutých hradov dosadil svojich kastelánov z radov verných familiárov. V roku 1328 sa dozvedáme aj meno kráľovského kastelána Beckova, ktorým bol Michal, syn Mercharda. V 30. rokoch 14. storočia hrad už dočasne užíval kráľovský stajník Štefan Lackfi a v 60. rokoch zas uhorský palatín Mikuláš Kont.

Význam hradu sa nepriamo odrazil aj na náraste hradného panstva, ktoré sa 2. polovici 14. storočia rozrástlo na 14 okolitých obcí (Krivosúd, Ravazd, Veľké a Malé Kočovce, Nová Ves, Mnešice, Dolné Sfnie, Moravské Lieskové, Zemianske Podhradie, Bošáca, Haluzice, Štvrtok, Ivanovce, Melčice, zaniknuté dediny Pohrančova Ves a Trboký) a mestecká Beckov a Nové Mesto nad Váhom.

V roku 1388 daroval kráľ Žigmund Luxemburský Beckov poľskému šľachticovi a dôverníkovi Stiborovi zo Stiboríc, ktorý pozdvihol význam pevnosti a prebudoval ju na jednu z najkomfortnejších šľachtických rezidií v Uhorsku. Tento oddaný a statočný rytier získal za vojenské služby panovníkovi väčšinu hradných panstiev na území západného Slovenska, vďaka čomu sa stal najbohatším šľachticom Uhorska a honosne sa tituloval aj ako „pán celej rieky Váh“. Za svoju rezidenciu si zvolil práve hrad Beckov, ktorý začal po roku 1388 honosne prestavovať. Po Stiborovej smrti (1414) pokračoval v službách panovníkovi jeho syn, Stibor II., ktorým v roku 1434 rod vymrel po meči. Jeho písomný závet nás útržkovito informuje aj o vnútornom vybavení hradnej kaplnky, v ktorom sa i medzi relikviami uvádza pozlátená hlava svätého Ladislava, pozlátené strieborné relikvie v malej tabuli zdobenej drahokamami, rozličné obrazy, monštrancie, sochy, ornáty i ďalšie predmety.

O tri roky neskôr daroval kráľ panstvo Pavlovi, synovi Bána z Dolnej Lendavy v dnešnom Slovinsku, ktorý sa stal manželom jedinej Stiborovej dcéry Kataríny. Ich potomkovia (Bánfiovci) sa potom stali majiteľmi hradu na viac ako dve storočia. Avšak už na sklonku 15. a v priebehu 16. storočia sa manželskými zväzkami Pavlových dcér dostala časť hradného panstva do rúk ďalšej rodiny, Séčiovcom.

Následkom porážky uhorských vojsk v bitke pri Moháči v roku 1526 sa začalo stopäťdesiatročné obdobie tureckej okupácie Uhorska. V boji zahynul aj beckovský zemepán Žigmund II. Bánfi, po ktorom sa ústrednou postavou beckovských Bánfiövcov stal jeho brat František, spolu so synom Ladislavom. Ladislav Bánfi (+1583) bol už roku 1542 kráľovským komorníkom, neskôr dosiahol funkciu kráľovského koniara a hlavného župana stolice Zala. Bol prívržencom protestantizmu, ale priklonil sa ku kalvinizmu. Vďaka tomu prvý kalvínsky biskup Preddunajska, Peter Bornemisa, našiel po vyhnaní zo Šintavy (1579) dvojročné útočisko práve na Beckovskom hrade. Tento výnimočný človek vlastnil na svoju dobu

pokrokové tlačiarenské zariadenie a bol v tom čase jediným vydavateľom kníh v Uhorsku.

Manželskými zväzkami jednej zo ženských vetiev Bánfiovcov sa ďalším spoluvlastníkom panstva v 1. polovici 16. storočia stal mocný magnát Tomáš Nádašdy spolu s manželkou Uršulou Kanižaiovou. Od roku 1554 Nádašdy zastával významnú funkciu uhorského palatína a po jeho smrti (1569) beckovské podiely prešli na syna Františka (+1604), sídliaceho na neďalekom Čachtickom hrade.

Smrťou Jána Bánfiho v boji proti Turkom roku 1594 vymrela po meči aj beckovská línia bánfiovského rodu a niektoré čiastky prešli do rúk príbuznej vety Bánfiovcov z Dolnej Lendavy. Zvyšné majetkové podiely bánfiovského dedičstva si podelili príbuzení Rátkajovci, Horeckí, Suňogovci a Pongrácovci.

Čoskoro, v roku 1599 sa pustošiaci Turci objavili aj priamo pod hradom a pokúšali sa vniknúť do mestečka. To sa im ale nepodarilo a hrad s mestečkom ostali uchránené. Beckovský hrad bol v tom období dobre opevnený a vyzbrojený delami, pričom v nepokojoch slúžil ako útočisko pre viaceré šľachtické rodiny i ako úložisko cenností. Za Bočkajovho povstania (1604-1606) sa takto na Beckovskom hrade ukryli šľachtici z okolia, aby sa uchránili pred tlupami hajdúchov a rabujúcich Turkov. Hrad síce bránili aj moderné delá, ale tých bol nedostatok a obranné zariadenia hradu boli postupom času zanedbané. Po smrti Františka Nádašdyho v roku 1604 spravovala všetky majetky vdova Alžbeta Bátoriová, po ktorej odchode do núteného pobytu (1610) si majetky podelili syn Pavol a dcéra Katarína. Časť majetku prešla do rúk príbuzného Mikuláša Esterháziho, pričom vydajom Kataríninej dcéry Alžbety za Ladislava Révaja sa isté diely dostali do rúk Révajovcov. Tým sa opäť zväčšil počet spolumajiteľov panstva, čo spôsobovalo viaceré vlastnícke spory a zanedbávanie údržby hradu.

Z deľby nádašdyovskej časti hradu v roku 1617 vyplýva, že obsahovala okolo 25 miestností, z ktorých sa menovite uvádza klenutý sklad oproti studni vo vnútornom hrade, na poschodí klenutá práčovňa, letná izba a na 3. poschodí kaplnka so sakristiou i ďalšie miestnosti. Pri cenovom odhade suňogovskej časti z roku 1658 sa v hornom hrade uvádzajú viaceré panské izby s hygienickými zariadeniami, rytierska sála, doktorova miestnosť, klenotnica, kaplnka, pátrova izba a ďalšie. Miestnosti boli zariadené bielymi a zelenými habánskymi pecami, pričom niektoré okná mali aj železné rámy.

V roku 1632 bol Ladislav Révaj vymenovaný za kapitána hradu a mestečka Beckov aby v nepokojnom období dohliadal obranu dolného Považia. Spolu s manželkou vlastnili na hrade tri veľké miestnosti i átrium okolo kúpeľa, taktiež tu užívali priestory spoločne s Františkom Nádašdym, pričom novšia a bývalá klenutá kaplnka boli spoločnom užívaní

s Nádašdym a Danielom Esterházym.

Po vymretí druhej línie Bánfiovcov roku 1644 vytvorili spoluvlastníci panstva majetkové spoločenstvo, tzv. komposesorát, na ktorý dohliadal spoločne volený direktor. Súčasťou bečovského panstva boli v tom čase mestská Bečov a Nové Mesto nad Váhom a ďalších 25 obcí v trenčianskej a nitrianskej stolici.

Zrealizovaná úprava majetkových vzťahov vyvolala aj nové stavebné úpravy hradu, uskutočnené v roku 1658. Dobové účty prezrádzajú, že sa vtedy prestavala izba dvornej panej, vystavali sa viaceré múry pri veži, kamenné schodiská, komíny s pieckami a ďalšou stavbou bola filagória nad mestom, ktorá náležala do panskej izby. V panskej izbe pribudol záchod a viaceré miestnosti dostali nový nábytok.

Keď v roku 1663 vypukla nová veľká vojna s Turkami, mohutný hrad a jeho delá tvorili dobrú záštitu okoliu a preto sa Turci neodvážili Bečov napadnúť. V sedemdesiatych rokoch 17. storočia ešte na hrade sídlil direktor panstva, trvalo sa tu zdržiaval aj kastelán a niekoľko strážcov, ktorí mali na starosti zajatých Turkov. Po utíchnutí tureckých nepokojov začal hrad upadať, keďže jednotliví spolumajitelia trvalo obývali svoje pohodlnejšie kúrie. Roku 1689 preto direktor panstva František Pongráč urgoval spoluvlastníkov, aby si podelili náklady nevyhnutných opráv, nakoľko bol hrad tak zanedbaný, že sa postupne začal meniť na ruinu. Sám direktor sa podujal opraviť strechu nad kaplnkou, schodište a brány, ostatní spolumajitelia sa mali postarať o tie časti hradu, ktoré im prináležia. Nevyhnutné opravy hradu prebehli aj na prelome 17. a 18. storočia zo strachu z narastajúceho spoločenského napätia. Išlo však už o posledné úpravy pred definitívnym funkčným zánikom hradu.

Na začiatku 18. storočia, kedy počas povstania Františka II. Rákociho hrad zohral poslednú vojenskú úlohu, došlo aj k jeho definitívnemu zániku. Ešte v júli 1707 cisárske vojsko pod vedením generála Quida Sthrenberga obsadilo a opevnilo hrad a počas nasledujúceho roku v ňom cisárska posádka odolávala náporu povstalcov. Po porážke Rákociho povstania v auguste 1708 tu dokonca väznili okolo 800 zajatcov.

Keď v nasledujúcom roku vypukol v mestečku veľký požiar, oheň sa preniesol aj na hrad, kde napáchal veľké škody. Definitívny koniec Bečovskému hradu priniesol ale až ďalší požiar v roku 1728, kedy vyhorelo celé mestečko a oheň zároveň završil skazu hradu. Odvtedy zostal hrad v ruinách a jeho zvyšky boli postupne rozoberané obyvateľmi mestečka na stavebný materiál.

Vo vojenskom popise Beckova z roku 1782 je už hrad opísaný bez striech, pričom z mladších popisov zo začiatku 19. storočia vieme, že v tom čase bola ešte zachovaná prvá hradná brána a dom hradného strážnika. V paláci horného hradu bol viditeľný erb vojvodu

Stibora a zvyšky interiérových malieb s rôznymi výjavmi, napr. tancujúceho Taliana, rytiera bojujúceho s levom, alebo tanečníkov na zelenej pažiti. V hradnej kaplnke boli viditeľné najkrajšie fresky s výjavmi viacerých svätcov. Aj medirytina Jozefa Fischera z roku 1818, zachytávajúca sugestívnu siluetu hradu nad malebným Váhom, dokladá ešte ucelenú zachovanosť palácovej zástavby horného hradu. Avšak čoskoro nato došlo pred polovicou 19. storočia k zrúteniu murív juhozápadného paláca, z ktorého konštrukcií nám medirytina Ľudovíta Rohbocka z roku 1856 ukazuje iba nepatrné zvyšky (G2).

Uvoľňujúce sa murivá okenných parapetov oslabili aj východné priečelie severného palácového krídla, ktorého stredná časť sa medzi rokmi 1881–1886 zrútila, čím sa zmenil celkový vzhľad palácovej stavby. K posledným výrazným úbytkom murív došlo v časti hlavnej hranolovej veže horného hradu. Jej západná polovica sa vynímala takmer do pôvodnej výšky ešte v 50. rokoch 20. storočia, kedy sa po statickej havárii čiastočne zrútila a odvtedy sa z nej týči len juhozápadné nárožie.

Postupne zanikli aj viaceré architektonické detaily a nástenné maľby, ktoré nám vo svojej grafickej dokumentácii z roku 1881 uchoval pamiatkár Jozef Könyöki. V snahe o pozastavenie chátrania hradnej zrúcaniny, sa do jej záchrany v 30. rokoch 20. storočia zapojil Klub československých turistov. Vďaka štátnej dotácii mohol na zrúcanine uskutočniť prvé menšie záchranné práce. Medzi rokmi 1934-1940 klub zhotovil ochrannú striešku nad maľbami v kaplnke, podmuroval previsnuté steny palácov a vyplnil výpadky i statické trhliny na múroch horného hradu i v opevneniach predhradí. Práce pokračovali v obmedzenom rozsahu aj v 50. rokoch 20. storočia a sústredili sa na zabezpečenie okenných otvorov kovovými zábradlím.

V roku 1970 Vláda SSR hrad vyhlásila za Národnú kultúrnu pamiatku a zaradila do zoznamu pamiatok určených na prioritných záchranu. Hradná zrúcanina sa tak na celých 25 rokov pre verejnosť uzavrela a stala sa cieľom hĺbkových výskumov a následne statického zabezpečenia a konzervácie. Za 25 rokov sa stihla zabezpečiť väčšia časť pamiatky, ktorá bola v roku 1995 opäť sprístupnená verejnosti. V posledných rokoch sa z prostriedkov EÚ zakonzervovali a staticky zabezpečili murivá predhradí a v nových prístavbách na mieste zaniknutých hospodárskych budov v predhradí sa návštevníkom ponúkajú kultúrno-spoločenské aktivity a menšia muzeálna expozícia.

6. 3. Analýza vývoja skúmaných častí kultúrnej pamiatky

Doplňkový architektonicko-historický výskum západného paláca nadviazal na dávnejší hĺbkový výskum Márie Jančuškovej (Kodoňovej) z roku 1972, ako aj na archeologický výskum Š. Tóthovej (1971-1974). Miera skúmateľnosti bola výrazne zredukovaná konzervačnou úpravou historických murív v 80. rokoch 20. storočia, kedy boli vo veľkej miere premurované poškodené časti a hĺbkovo vyplavené škárovacie malty nahradené nastavovanými s roztieranou povrchovou úpravou, prekrývajúcou štruktúru muriva. Zároveň nebolo možné preskúmať západnú fasádu a neprístupné časti múrov v úrovni 3. a 4. NP. Aktualizujúc staršie zistenia o nové postrehy a poznatky, možno podľa najnovších zistení celkový vývoj skúmaného objektu rozčleniť do nasledovných desiatich vývojových etáp:

1. stavebná etapa – vrcholnorománska (pravdepodobne 12. storočie)

bola identifikovaná v podobe torza vonkajšieho hradobného múru, vymedzujúceho západný okraj neskoršieho paláca. Múr bol zachytený v rámci južnej fasády i južnej časti západnej fasády v celkovej dĺžke okolo 18 metrov. V N3 bol sledovateľný aj profil múr s kónickými stenami, dosahujúc v päte hrúbku okolo 80-88 cm a zužujúc sa smerom nahor na cca 60 cm (N14). Múr na západnej fasáde paláca vybieha do úrovni 2. NP, kde vytvára v N65 nárožie, pravdepodobne skokovito zníženej koruny v oblasti strmšieho klesania terénu. Spôsob obranného zakončenia múru sa nezachoval a jeho vyčlenenie z vnútornej neskororománskej plente súvisiacej s najstaršou etapou paláca ani nebolo v doterajších výskumoch postrehnuté.

K datovaniu tohto múru sme našim výskumom nemali možnosť získať žiadne datovateľné prvky, len zo stratigrafickej subpozície voči mladšej neskororománskej plente možno aj podľa archeologickej materiálnej kultúry v hornom hrade predpokladať, že tento najstarší známy hradobný múr horného hradu mohol vzniknúť už v priebehu 12. storočia. Práve v južnej časti neskoršieho (západného) paláca boli archeologickým výskumom v roku 1974 odkryté premiešané vrstvy s nálezmi keramiky z 11.-13. storočia, ako i pravekej i včasnostredovekej keramiky (Tóthová 1978, s. 400-401).

2. stavebná etapa – neskororománska (pravdepodobne 1. polovica 13. storočia)

Ako mladšia vývojová etapa bola identifikovaná nadstavba a celková prestavba hradobného múru. V N2 a N3 bolo zistené vnútorné oplentovanie staršieho vrcholnorománskeho hradobného múru o hrúbku okolo 80 cm, čím sa pôvodná hrúbka hradby rozšírila na cca 160 cm. V N25 a N65 bolo zároveň zistené, že nadstavaná hradba bola zakončená tenšou predprsňou s vrcholovým cimburím. Úskok ochodze v úrovni napojenia predprsne bol identifikovaný v N25, kde dosahuje hĺbku okolo 45 cm a samotná hrúbka predprsne činí 60 cm. Na dnešnej západnej fasáde paláca sa torzálne zachovali aj dva zuby cimburia s medziľahlou prielukou (N65), aké boli v roku 2017 identifikované aj v rámci pokračujúceho úseku hradby v priestore neskoršej západnej bašty (Bóna-Matejka 2017, 26-27). Podľa viditeľnej štruktúry murív je zjavné, že opísaná nadstavba a vnútorné oplentovanie staršej hradby prinieslo aj zamurovanie staršieho nárožia v N65. V N3 sa zároveň zistilo, že opísaná vnútorná plenta je súvislo previazaná s južným obvodovým múrom najstaršieho paláca hrúbky 90 cm, odkrytým počas archeologického výskumu v 70. rokoch 20. storočia (N5). Možno tak aj podľa zhodných overovacích zistení v N1 usudzovať o tom, že najstarší palác končil na južnej strane v mieste odkrytej južnej steny a jeho výstavba súvisí s nadstavbou západného obvodového múru, ku ktorému bol palác zo strany nádvorja pristavaný.

Východný obvodový múr bol archeologicky v minulosti preverený nielen odkrytým úsekom v N1 obsahujúcim štrbinový otvor, ale aj pod prahom mladšieho vstupu do severnejšej miestnosti B v N6. Drobnou sondážou v severnom múre v N15 sme dospeli k záverom, že v tejto situácii sa aj vzhľadom na priebeh skalného terénu palác končil, pričom jeho torzálne zachované severné obvodové murivo bolo v hornej polovici dnešného 1. NP neskôr rozobraté a premurované. Celková dĺžka paláca tak dosahovala 23 metrov a šírka 9 metrov.

V rámci dnešného 2. NP sa východný, severný a ani južný obvodový múr paláca už nezachovali a prítomnosť cimburia v západnom múre naznačuje, že nad prízemím s trámovým stropom sa mohlo nachádzať zrejme už len jedno podlažie. Pre presnejšie datovanie opísanej etapy ani archeologický výskum nepriniesol jednoznačné stratigrafie a zotrval na datovaní do polovice 13. storočia podľa umelecko-historického predpokladu vzniku tzv. severného paláca. Ako ukázal náš výskum v roku 2006 (Bóna-Matejka 2007, 52), severný palác je mladší a nemožno ho spájať so vznikom neskororománskeho hradobného múru. Nateraz preto usudzujeme o opísanej prestavbe najneskôr v priebehu 1. polovice 13. storočia, keďže okrem cimburia sa jednoduchých štrbinových vetracích otvorov najnižšieho podlažia paláca sa nezachovali žiadne prvky, ponúkajúce bližšie datovanie prestavby.

3. stavebná etapa – ranogotická (2. polovica 13. - začiatok 14. storočia).

Počas 3. vývojovej etapy došlo k prestavbe paláca predpokladaného neskororománskeho pôvodu. Usudzujeme tak predovšetkým zo zistenia, že zachovaný ranogotický okenný výklenok na 2. NP západnej steny dnešného paláca v N20 sa už výškovo nachádza v murive, ktoré zamurováva ochodzu neskororománskeho cimburia (N25). Samotná výšková pozícia výklenku ranogotického okna predpokladaného združeného druhu, siaha do úrovni 185 cm nad dnešnou dlážkou 2.NP, pričom úskok ochodze hradby s cimburím je situovaný v úrovni 173 cm nad dlážkou (N25), čo nasvedčuje o rozličnom pôvodne týchto konštrukcií.

Okenný výklenok s lomeným strieškovitým prekladom ranogotického charakteru sa spolu s interiérovou omietkou zachoval v západnej stene priestoru v N20 a bol neskôr zaslepený výstavbou klenbového pásu i jeho neskoršej zámurovky - dnešnej deliacej steny v N21 a 24. Výšková pozícia výklenku predpokladaného združeného ranogotického okna jednoznačne ešte ráta s nižšie situovanou dlážkou 2. NP, nesenou trámovým stropom 1. NP. Táto úroveň zrejme zodpovedala úskoku západného obvodového múru v úrovni -80 cm pod dnešnou dlážkou, ktorý je zachytený na geodetickom zameraní z 80. rokov 20. storočia. Viac ranogotických zvyškov murív nebolo terajším výskumom identifikovaných a s vysokou pravdepodobnosťou zväčša zanikli pri radikálnej vrcholnogotickej prestavbe paláca.

4. stavebná etapa – vrcholnogotická (okolo prelomu 14. a 15. storočia)

Táto vývojová etapa spadá do obdobia držby hradu Stiborovcami, ktorí sa aj na základe starších výskumov pričínili o postupnú výstavbu severného viackrídlového palácového komplexu i teraz skúmaného západného paláca v južnej časti hradného jadra (Kodoňová-Tóthová 1995, 68). Počas prestavby západného paláca došlo k jeho rozšíreniu na juh i sever a tiež k nadstavbe o 3. NP, čím získal celkovú dĺžku 41 m. Rozšíreniu na juh predchádzala asanácia staršieho južného obvodového múru v N5, no staršie juhovýchodné nárožie v N1 ponechali a včlenili do hmoty východnej steny paláca rozšírenej na juh. Zdá sa, že súčasne s predĺžením paláca vznikla aj v jeho východnom susedstve priechodná bránová budova, ako tomu nasvedčuje konštrukčná naviazanosť a hrúbka murív, ktoré sú žiaľ už objemne poznačené novodobou konzerváciou. Kým vstup do novej najjužnejšej miestnosti "A" na 1. NP bol popred severnú fasádu bránovej budovy cez východný múr (N1), severnejšie priestory boli najneskôr teraz rozdelené na dva prízemné priestory, ktoré ešte obsahovali

trámové stropy a boli taktiež samostatne prístupné z nádvorí od východu, kde sa nachádzali aj osvetľovacie okienka (N6 a N12). Na fasáde stredovej miestnosti "B" sa ešte v 80. rokoch 19. storočia nachádzal nad vstupom tympanón s reliéfnym erbom vojvodu Stibora, ktorý počnúc V. Menclom a neskôr M. Kodoňovou historici mylne dávali do súvislosti s portálom do kaplnky. V juhozápadnom kúte stredového priestoru "B" bolo vybudované aj kúrenisko predpokladaného hypokausta, obsluhovaného z novej južnej deliacej steny, a to 130 cm širokým obslužným otvorom (N4 a N7).

Vyššie situované 2. NP už obsahovalo okrem okrajových menších miestností aj centrálnu sálu dĺžky 17 m, z ktorej pôvodných otvorov sa zachoval zamurovaný okenný výklenok vo východnej stene v N27. Zvyšné otvory podľahli neskorším prestavbám. Interiér sály prekrýval trámový strop nesený kamennými dekoratívnymi konzolkami. Fragmenty vrcholnogotickej exteriérovej omietky v mieste pôvodného okna na západnej fasáde dokladajú aj prítomnosť ozdobných maľovaných paspárt so zalamovanou stuhovou výzdobou (N65), aká bola doložená aj v okolí vrcholnogotických okien v severnom paláci počas výskumu v rokoch 2006-2007.

O prítomnosti 3. NP paláca po jeho vrcholnogotickej prestavbe usudzujeme okrem stavebného materiálu aj podľa druhotného charakteru mladších ranorenesančných prvkov západnej fasády (arkiere, okná a pod.), ktoré vo výraznej miere narušili pôvodné členenie fasády, avšak podľa zistení možno predpokladať pozíciu vrcholnogotických okien v mieste dnešných renesančných.

Pri datovaní opísanej vrcholnogotickej prestavby paláca sa vzhľadom na minimum zachovaných tvaroslovných článkov (erb, okno) dá len rámcovo začleniť prestavbu do obdobia vlády Žigmunda Luxemburského, konkrétne obdobia držby hradu veľmožom Stiborom. V rámci severného palácového komplexu bola výskumom v rokoch 2006-2007 identifikovaná viacfázovosť prestavby, ktorá podľa výsledkov dendrochronologického výskumu prebiehala aj na začiatku 2. desaťročia 15. storočia. Keďže Stibor ml. si písal prídomok „z Beckova“ už v rokoch 1400-1401, je reálne predpokladať ukončenie minimálne 1. fázy prestavby do tohto roku a následne zrejme v prvom desaťročí 15. storočia dokončenie celého stavebného zámeru susedného severného palácového komplexu. Medzi ním a teraz skúmaným západným palácom existovala menšia prieluka šírky 4 m, zastavaná v neskorogotickom období. Je preto ťažké posúdiť, či západný palác patrí k starším alebo mladším fázam rozsiahlej stiborovskej prestavby hradu a preto ho len rámcovo zaraďujeme do prelomu 14. a 15. storočia.

5. stavebná etapa – neskorogotická (2. polovica 15. – zač. 16. storočia)

súvisí s prístavbou západnej bašty k severnému okraju západnej fasády, s ktorej sprístupnením súviselo aj zastavanie prieluky medzi teraz skúmaným západným palácom a severným palácovým komplexom (N41; N43). Najskôr počas týchto stavebných úprav možno predpokladať aj zaklenutie dvoch priestorov na 1. NP (priestory E a F). Datovanie prestavby na základe zistení z výskumu západnej bašty v roku 2017 možno začleniť do 2. polovice 15. storočia.

6. stavebná etapa - ranorenesančná (okolo polovice 16. storočia)

priniesla výraznejšiu prestavbu paláca, ktorý na západnej fasáde opatrili dvomi veľkými arkiermi, nesenými trojicami nosných oporných pilierov. Arkiere s okennými ostentami majúcimi ešte okosenú profiláciu (N25), sa svojimi výklenkami otvárali do reprezentačnej sieni na 1. NP. Na fasáde boli zakončené oblúčkovou atikou, zachovanou v torze u severnejšieho arkiera (N49), pričom nie je vylúčené, ale ani dokázané, že podľa spôsobu zakončenia severného palácového komplexu bol oblúčkovou atikou zakončený aj západný palác. Dendrochronologické datovanie atikovej striedne v severnom palácovom komplexe umožňuje rámcovo predpokladať opísanú prestavbu už okolo polovice 16. storočia.

7. stavebná etapa - vrcholnorenesančná (2. polovica 16. storočia)

bola zaznamenaná prestavbou severného arkiera, ktorý po nadstavbe a zamurovaní atiky získal novú klenbu zo štukovými rebrami (N49). Zároveň omietli aj celý interiér 2. NP, pričom na 3. NP došlo k zväčšeniu okenných výklenkov i samotných okenných otvorov, ktoré nad okennými ostentami obsahovali tehlové nadokenné rímasy (N67). Podľa stratigrafie opísaných úprav voči susedným vývojovým etapám predpokladáme opísanú prestavbu v priebehu 2. polovice 16. storočia.

8. stavebná etapa - neskororenesančná I. (asi koniec 16. – začiatok 17. storočia)

Táto etapa vniesla do podoby i dispozície paláca nové prvky. Na 2. NP boli včlenené nosné polkruhové pásy (N20, 22, 25, 27), nesúce v priestore 3. NP novú deliacu stenu a dlážky (N47, 48). V arkieroch i v západnej stene 2. NP boli osadené nové okenné ostentia

trojdielných združených okien s dekoratívnou profiláciou zakončenou výraznou nadokennou rímso (N25; N35). Časť staršieho ostenia okna zo severného arkiera bola druhotne osadená ako preklad nového vstupu do arkierového záchodu na 3.NP v N46, parapetná časť staršieho ostenia zostala ponechaná v parapetnom murive arkiera (N25). Medzi arkiermi tak bol vybudovaný nový prevét s murovanou šachtou a v severnom susedstve severného arkiera sa nachádzal ďalší prevét. Predpokladáme, že opísané úpravy súvisia s neskororenesančnými úpravami hradu a že ich možno na základe tvaroslovia okenných ostení zaradiť do sklonku 16. až začiatku 17. storočia.

9. stavebná etapa - neskororenesančná II. (17. storočie)

priniesla zamurovanie južného pásu na 2.NP a tým súvisiace prečlenenie miestností na 2.NP. Vtedy bola do zámurovky začlenená aj dvojica stropných prievlakov nového trámového stropu, ktoré rušili starší klenbový pás (N21 a 24). S touto etapou súvisí aj nová omietková vrstva v interiéri 2. a 3. NP.

10. - novodobé konzervačné úpravy 20. storočia

V 30. - 50. rokoch 20. storočia došlo k drobnejším úpravám na zrúcanine, zásadné ale boli konzervačné úpravy v 80. rokoch 20. storočia, ktoré sa dotkli doplnenia zrútených častí klenieb, betónových dlážok na 2. NP, nových korún a najmä povrchových úprav roztieranou nastavovanou maltovinou.

7. Vyhodnotenie výskumu

Architektonicko-historický výskum západného paláca korigoval a doplnil doterajšie poznatky o vývoji objektu s cieľom aktualizovania, resp. vytvorenia aktualizovaného návrhu na pamiatkovú obnovu doteraz neucelene obnoveného objektu. Na rozdiel od starších výskumov sa precizoval celkový vývoj stavby do 10 vývojových etáp, korigovala sa genéza neskororománskeho predchodcu paláca, ktorý nepatrí k najstarším známym murovaným románskym častiam hradu, ale k mladším neskororománskym. Precizoval sa aj vývoj novovekých úprav paláca, a to v kontexte so zisteniami z výskumu susednej západnej bašty z roku 2017.

Na základe vyššie vyhodnotenej podrobnej analýzy vývoja objektu možno skonštatovať, že výskum priniesol dostatok nových informácií, potrebných aj pre účel vytvorenia korekčného návrhu na pamiatkovú obnovu.

8. Charakteristika pamiatkových hodnôt kultúrnej pamiatky

Skúmaný palác patrí k najhodnotnejším a najautentickejšie zachovaným častiam hradu, ktorý i v rámci stredoeurópskeho kontextu patrí k pokrokovým šľachtickým rezidenčným sídlam odzrkadľujúcim úroveň súdobého staviteľstva i výtvarného umenia. Objekt paláca je preto nositeľom súboru architektonicko-historických, umelecko-historických a urbanistických hodnôt. Z uvedených dôvodov je predmetom ochrany hmotná podstata jednotlivých historických súčastí objektu s nasledovnými architektonickými a remeselnými prvkami:

Architektonické a výtvarné prvky: okenné výklenky s kamennými ostienami, klenby 1.NP, opracované konzolky trámového stropu, zvyšky ostiení otvorov v druhej polohe, samotné historické murivá so svojou autentickou skladbou a štruktúrou.

Umelecko-remeselné prvky: celistvé plochy exteriérovej omietky so zvyškami maľovaných paspárt, celistvé plochy interiérovej omietky s výtvarnou maľovanou výzdobou; drevené prvky štrbinových strielní v podkrovnom podlaží.

Architektonicko-historická hodnota spočíva v miere zachovania historických stavebných konštrukcií z obdobia gotiky a renesancie hlavne v úrovni 1. a 2. NP a ucelenosti zachovania západnej steny. Zaujímavým dokladom dispozičného riešenia je aj existencia veľkého priestoru (sály) situovanej v južnej časti dispozície, ktorá pretrvávala po úpravách aj v období renesancie.

Umelecko-historická hodnota spočíva v čiastkovej zachovanosti gotických a renesančných stavebných detailov - gotických konzol stropu, gotických a renesančných okien, renesančnej atiky a klenby arkiera so štukovými rebrami, pätkami renesančných klenieb, gotických a renesančných omietok.

Urbanistická hodnota spočíva v skutočnosti, že západný palác na vysokej hradnej skale dominuje historickému mestečku Beckov, pričom skala vymedzuje jeho rozsah z východnej strany. Západná fasáda paláca s arkiermi a veľkými oknami dotvárala vzhľad renesančného mestečka v priebehu 16. - 17. storočia.

9. Návrh ochrany, obnovy a prezentácie kultúrnej pamiatky

a) zhrnutie výsledkov architektonicko-historického výskumu

Architektonicko-historický výskum korigoval a precizoval doterajšie poznatky o vývoji západného paláca a priniesol nové poznatky potrebné pre vytvorenie korekčného návrhu pamiatkovej obnovy. Výskumom bolo identifikovaných celkovo 10 vývojových etáp.

b) požiadavky na zachovanie, obnovu a prezentáciu kultúrnych hodnôt pamiatky, jej hmotnej podstaty, prvkov a detailov tvoriacich jej súčasť a požiadavky na odstránenie predchádzajúcich nevhodných zásahov a úprav

Doterajší prístup k obnove a celková koncepcia nového návrhu obnovy skúmanej časti pamiatky

V 30. a 80. rokoch 20. storočia prebehli na paláci čiastkové konzervačné práce, ktoré sa v rozhodujúcej miere dotkli západnej, južnej, východnej aj severnej obvodovej steny. Vzhľadom na vysokú mieru zachovania autentických prvkov murovaných konštrukcií i architektonických detailov skúmaného objektu je potrebné pri korekčnej obnove v maximálnej možnej miere pozornosť orientovať na zachovanie a ochranu všetkých autentických zvyškov hradnej architektúry. Táto požiadavka je prioritná najmä so zreteľom na frekventovanú návštevnosť zručaniny s postupným záujmom o využívanie jednotlivých priestorov na expozičné účely. Návrh preto nadväzuje na už rozbehnutú nosnú konzervačnú metódu obnovy doplnenú o čiastkové rekonštrukcie vybraných častí. Z hľadiska dlhodobej ochrany a snahy vlastníka o zapojenie priestorov západného paláca do expozície a priestorov pre spoločensko-vzdelávacie účely návrh pripúšťa aj možnosť obnovy dreveného stropu nad 2. NP v rozsahu miestností F a G. Miestnosť G pokrývala valená výsečová klenba, ktorej rekonštrukcia je však problematická, nakoľko nie sú známe rozmery vstupu do miestnosti F a taktiež nie je známe riešenie prestupu kúreniska cez klenbu vo východnej stene, ktoré bolo pri konzervácii v 80. rokoch 20. storočia bez znalostí o pôvodnom riešení zaústenia do komína nadmurované až do úrovne stropu nad 2. NP. Rovnako nie je jednoznačný tvar výseče nad vstupom do susednej miestnosti H.

Realizovanie stropu nad miestnosťami F a G nad 2. NP umožní sprístupniť okná v západnej stene 3. NP a taktiež sprístupniť priestor arkiera umožňujúce výhľady na Beckov a do krajiny. Strop bude zároveň nosnou konštrukciou plochého zastrešenia a pochôdznu plochu vyhladky, ktorú je potrebné vyriešiť ako subtílnu konštrukciu napr. vo forme roštu. Pre bezpečný pohyb návštevníkov bude potrebné zohľadniť konštrukčné riešenie stropu vo vzťahu k oknám a arkieru v úrovni 3. NP a zároveň realizovať subtílnu konštrukciu zábradlia, ktorá by zabráňovala voľnému pohybu po streche (strobe). Voľnému pohybu po streche je potrebné zabrániť, nakoľko vzhľadom na nedostatok poznatkov o polohe a konštrukcii okenných otvorov v dvorovej východnej stene nie je možné jej nadmurovanie do parapetnej výšky. Prístup na pochôdznu plochu stropu bude otvorom v severnej stene priestoru K. Realizácia stropu si vyžiada reštaurátorskú konzerváciu zachovaných stropných konzol a reštaurátorskú obnovu poškodených konzol.

Za účelom využitia priestorov B a C v úrovni 1. NP a priestorov F a G na 2. NP paláca návrh uvažuje s uzatvorením vstupov vo východnej, južnej a severnej stene paláca. Nakoľko nie sú známe tvar a rozmery portálov, uzatvorenie sa navrhuje formou dverí v skrytej tesárskej zárubni. Analogickým spôsobom bude potrebné riešiť aj okenné výplne v priestoroch bez ostení (B, C), ktoré budú za účelom potlačenia ich vnímateľnosti zasunuté za líc stien.

Požiadavky na zachovanie, obnovu a prezentáciu hodnôt pamiatky, jej hmotnej podstaty, prvkov a detailov tvoriacich jej súčasť a požiadavky na odstránenie predchádzajúcich nevhodných zásahov a úprav

Cieľom predloženého návrhu je v maximálnej miere zakonzervovať pomerne ucelené zachované hmotu paláca s jeho doplnením a sfunkčnením pre možnosť sprístupnenia plánovanej expozície na 1. a 2. NP. Cieľom návrhu je prezentovať zachované autentické prvky z obdobia vrcholnej gotiky a renesancie.

Z realizovaných nevhodných úprav je potrebné korigovať vstupy z nádvorja do paláca a vstupy v priečkach, v ktorých je potrebné obnoviť lôžka po portáloch, ktoré boli v 80. rokoch zamurované.

Zároveň je potrebné odstrániť nevhodnú povrchovú úpravu z čias konzervácie, k čomu už čiastočne došlo počas minulých rokov. Očistené murivo je potrebné preškárovať so zatlačenými škárami.

Z hľadiska rešpektovania pôvodnej konštrukcie sa ako nevhodná javí parapetná stena terasy priestoru E v južnej časti paláca, ktorá hrúbkou a v západnej časti polohou nerešpektuje pôvodný priebeh murív. Korekciu si vyžiada aj riešenie zábradlia, resp. madla na stenách vymedzujúcich terasu.

c) návrh konkrétnych opatrení na záchranu a obnovu skúmaných častí kultúrnej pamiatky a na ich vhodné funkčné využitie

Návrh spoločných opatrení

c/1 V miestach, kde sa povrchová úprava nezachovala a kde po odstránení cementových škárovacích mált zostalo murivo v režnom stave s hĺbkovo vyplavenou maltou, návrh doporučuje líčne plochy preškárovať novou vápenno-pieskovou zmesou a vyklinovať drobnými kameňmi. Nová malta v upravovaných škárach bude zatlačená cca 2-3 cm za vonkajšie líce kameňa a jej povrch bude zdrsnený tak, aby evokoval zvetraný a nie neprirodzene vyhladený povrch. Líčne plochy kameňa je potrebné pri murovaní dôsledne očistiť od stečenej malty a ponechať začistené v režnom charaktere. V miestach, kde sa pôvodná malta v škárach muriva zachovala v súdržnom stave, nedôjde k plošnému preškárovaniu originálneho muriva, ale len k lokálnemu doplneniu škár v miestach hĺbkového vydrobenia pôvodnej malty.

Na základe medzinárodných dohôd, ktoré sa Slovenská republika zaviazala dodržiavať, platia pre rekonštrukciu pamiatkových objektov usmernenia obsiahnuté napr. v materiáloch ICOMOS, podložené dlhoročnými skúsenosťami s rekonštrukciou pamiatok na celom svete, ktoré kladú na škárovacie malty nasledujúce nároky:

- *malta sa podobá pôvodnej malte vo farbe, textúre a detaile,*
- *malta je mäkšia, čo sa týka pevnosti v tlaku a pórovitejšia ako zabudovaná tehla alebo kameň,*
- *malta je taká mäkká, alebo mäkšia; taká pórovitá, alebo pórovitejšia ako pôvodná malta.*

Cementová malta tieto podmienky nespĺňa, jej použitie pri škárovaní má okrem o. i. mimoriadne nepriaznivý vplyv na vlhkostný režim muriva, čo v krátkej dobe vedie k väčšej deštrukcii než bol pôvodný stav. Preto je potrebné dôsledne sa vyhýbať použitiu cementovej malty na škárovanie.

Je potrebné, aby sa zloženie novej maltovej zmesi a zároveň škárovacej malty čo najviac priblížilo fyzikálnym vlastnostiam a vizuálnej podobe pôvodnej vápenno-pieskovej malty, ktorá ako plnivo využívala riečny piesok rôznych frakcií, od úplne jemnej až po veľkosť zŕn do 3 cm. Preto sa doporučuje použiť maltu z dobre odležaného vápna haseného tradičným spôsobom. Doterajšie skúsenosti z nedávnych konzervácií zrúcanín pamiatok (napr. hrady Uhrovec a Lietava), kde sa využívajú tradičné technológie prípravy spojív, dokladajú vhodnosť a taktiež trvácnosť takýchto materiálov. Pre zníženie kontrastu škárovacej malty a muriva je vhodné škáry patinovať miestnou sutinou (nie hlinou!).

c/2: Pri dopĺňaní vydrobených častí pôvodných murív a nadmurovaní stien v úrovni 2. a 3. NP je potrebné dodržať pôvodnú materiálovú skladbu vychádzajúc z okolitého pôvodného muriva, jeho štruktúru a spôsob kladenia stavebného materiálu, pričom murivo zostane v rezhnom charaktere s povrchovou úpravou škár v zmysle vyššie uvedených kritérií navrhnutých pri preškárovavaní historických častí muriva.

c/3: Dopĺňanie zaniknutých častí kamenných opracovaných prvkov okien bude realizované v rámci reštaurovania originálov v obmedzenej miere v miestach, kde to vyžaduje statické zabezpečenie okolitého muriva.

Návrh konkrétnych opatrení pre skúmaný objekt

1. NP paláca

Priestor A

Nevhodnú povrchovú úpravu stien nahradiť škárovaním v zmysle vyššie popísaných princípov. Upraviť prístupové schodisko vhodnou drevenou konštrukciou. Vstup do priestoru situovaného západnejšie je potrebné uzatvoriť vhodne riešenou mrežou. Južnú stenu neskororománskeho paláca je možné v úrovni terénu prezentovať v kamennom murive. Plochu priestoru je vhodné ponechať ako zatrávnenú. Konzervovať korunu východnej steny paláca.

Miestnosť B

Je potrebné korekčne upraviť vstup s prezentovaním lôžok po portáli, v ktorých bude osadená zárubňa vstupu. Korekčne upraviť okno vo východnej stene s prezentovaním lôžka po zaniknutom ostení. Prístupové schodisko nahradiť vhodnejšou konštrukciou.

Návrh odporúča odstránenie plošnej vápennocementovej omietky a preškárovanie tak, aby bolo vidno čelá kameňov. Podlahu miestností navrhujeme riešiť z tehál ukladaných do

pieskového lôžka. Základy vykurovacieho zariadenia v juhozápadnom kúte prezentovať vo forme nízkej kamennej nadmurovky nad podlahou, prípadne v podlahe s vhodným informačným systémom ozrejmujúcim funkciu konštrukcie.

Miestnosť C

Je potrebné korekčne upraviť vstup s odprezentovaním lôžok po portáli, kde bude osadená zárubňa vstupu. V prípade okna vedľa vstupu je potrebné prezentovať zamurované lôžka po ostení. Poškodené vonkajšie líce muriva v okolí okna v západnej stene je potrebné domurovať z kameňa s penovcovým ostením otvoru. Odstrániť plošnú vápennocementovú omietku, steny a klenbu vyškárať tak, aby boli viditeľné čelá kameňov. Podlahu miestností navrhujeme riešiť z tehál ukladaných do pieskového lôžka. Prístupové schodisko nahradiť vhodnejšou konštrukciou.

2. NP paláca

Priestor D

Keďže sa v tejto úrovni nezachovali murované konštrukcie, nie je riešený.

Priestor E

Parapetné murivo južnej steny navrhujeme po odstránení kovového madla rozšíriť z dnešných 70 cm na cca 80 cm historickej šírky a nadmurovať do výšky cca 110-120 cm s modelovaním ruinálne zvlnenej koruny, s možnosťou jej priečného vyspádovania na juh. Optimálne by bolo dnešné novodobé murivo celé rozobrať a vymurovať v lícovaných častiach z menej kontrastného a historickému murivu charakteristickejšieho šedého vápenca, pričom biele lomové kamene z dnešného novodobého muriva použiť do jadra domuroviiek. Možnosť imitácie predpokladaného vstupu v južnej stene prerušením muriva s ponechaním nepravidelne zvlnených zvislých hrán a jeho vyplnenia zábradlím kvôli bezpečnosti návštevníkov.

Západnú stenu navrhujeme v južnej domurovanej časti celú vybúrať a realizovať čiastočnú rekonštrukciu a sprístupnenie plochy arkiera. Zrútená časť arkiera bude domurovaná v rozsahu parapetného muriva, v časti južnej steny v mieste napojenia západného obvodového múru paláca sa navrhuje modelovať jazva. V západnom dopĺňanom parapetnom murive arkiera modelovať dolnú časť špalety v symetrickej pozícii a v zopakovanom tvare podľa zachovanej severnej špalety. V časti severnej steny arkiera sa doplní výpadok muriva v mieste nárožia so západnou stenou ako aj nábeh zrútenej klenby arkiera v nároží. Doplnená bude aj

dlážka mierne vyvýšená voči úrovni dlážky dnešnej terasy a sprístupnená jedným schodiskovým stupňom. Prítomnosť zamurovaného výklenku v severnej časti steny navrhujeme ponechať v podobe dnešnej analytickej sondy, odkrývajúcej časť primárneho strieškovitého záklenku ranogotického okna. V rámci okenného výklenku je potrebné očistiť historické murivo. Kamenné konzolky trámového stropu v hornom ukončení steny reštaurátorsky konzervovať.

Kavernu vo východnom ukončení severnej steny navrhujeme domurovať.

Východnú stenu v severnej časti navrhujeme nadmurovať šikmo na sever zvlнено stúpajúcim murivom napojeným na severnú stenu, aby dnešné "rohové" neprirodzené ukončenie severnej steny neevokovalo historické nárožie. Parapetné murivo navrhujeme po odstránení kovového madla nadmurovať do výšky cca 110-120 cm s modelovaním ruinálne zvlnenej koruny. Optimálne by bolo dnešné novodobé murivo celé rozobrať a vymurovať z menej kontrastného a historickému murivu charakteristickejšieho šedého vápenca.

Podlahu tvorenú betónovou mazaninou navrhujeme upraviť do formy dlažby imitujúcej tehlu. Dlažbu navrhujeme odvodniť západným smerom, pričom je potrebné preriešiť jestvujúci žľab na západnej strane. V súvislosti s úpravami je potrebné odstrániť nosič osvetlenia v juhozápadnom kúte terasy.

Priestor F

Je potrebné odstrániť nevhodnú drevenú zostavu pri východnej stene.

Otvor v južnej stene je potrebné korigovať vybúraním lôžok po portáli, ktoré boli nevhodne zamurované. Do lôžka bude osadená drevená zárubňa s dverami otváracími na terasu E. Zachovanú plochu renesančnej omietky je potrebné reštaurátorsky konzervovať. Vo východnej časti steny je potrebné zamurovať kavernu, zo steny odstrániť cementové roztierance, revízne sa zafixujú zachované historické renesančné omietky a odstráni sa svetlo v juhozápadnom kúte.

Nárožie južnej špalety arkiera v západnej stene je potrebné doplniť z pieskovcových kvádrov podľa zachovaného nárožia severnej špalety. Výpadok v záklenku domurovať z penovcov. Historickú omietku v arkieri je potrebné reštaurátorsky konzervovať. Domurovať parapet okna, reštaurátorsky ošetriť kamenné prvky združeného okna a doplniť ich chýbajúce časti z pieskovca. Okennú výplň osadiť do polodrážky na vnútornom obvode ostenia.

Nábeh klenbového pásu severne od arkiera je potrebné naznačiť z penovcového muriva. Susedný vstup do prevetu je potrebné stabilizovať domurovaním špaliet a nadpražia s

prezentáciou lôžka zárubne, do ktorého je možné osadiť tesársku zárubňu a vstup uzatvoriť vhodnou výplňou. Reštaurátorsky obnoviť stropné konzoly.

Tvarovanie severnej steny je možné upraviť stúpajúcim nadmurovaním napojenia na západnú stenu po stropné konzoly. Nadmurovku je potrebné vytvárať do formy odtrhu. Analogicky je potrebné pretvárať aj východný úsek steny s rešpektovaním komínového prieduchu v doplnenom murive. Vo vstupnom otvore je potrebné vybúrať zamurované lôžka po portáli. Vzhľadom na neznáme výškové parametre portálu a otvoru navrhujeme neobnovovať jeho záklenok.

Vo vstupe do priestoru situovanom vo východnej stene je potrebné vybúrať lôžka portálu a obnoviť záklenok. Stenu nadmurovať do úrovne stropných konzol. Nábeh klenbového oblúka situovaného oproti jeho pandantu v západnej stene je potrebné prezentovať v penovcovom murive. Reštaurátorsky obnoviť zvyšky konzol a doplniť ich počet ako tvarové a materiálové kópie podľa západnej steny.

Poškodený betónový poter odstrániť a nahradiť dlažbou imitujúcou tehlu.

Priestor G

V južnej stene priestoru je potrebné naznačiť nábeh klenby z plochých pieskvcov. V okolí špaliet vstupu je potrebné nábeh klenby náznakovo prerušiť v mieste, kde zrejme bola výseč. S nábehom klenby východne od vstupu je možné pokračovať po kúrenisko komína. V rozsahu komína až po juhovýchodný kút už nábeh klenby nebude pokračovať.

Historickú omietku v okolí okna a západnej steny je potrebné reštaurátorsky konzervovať. Novodobé murivo spodnej časti severnej špalety a časti južnej otvoru by bolo vhodné v líci nahradiť murivom zo šedých vápencov. Z parapetu okna je potrebné odstrániť vápennocementovú omietku a murivo vyškárovať. Reštaurátorsky konzervovať historickú omietku na špaletách a záklenku. Za účelom stabilizácie a možnosti uzatvorenia okna je potrebné reštaurátorsky stabilizovať a doplniť chýbajúce prvky. V prípade dostatočných poznatkov je možné obnoviť deliaci kamenný kríž. Okennú výplň osadiť do polodrážky. Pre osadenie stropu je možné reštaurátorsky obnoviť gotické konzoly, ktorých zvyšky sú pokryté vápennocementovou omietkou.

V severnej stene je potrebné po odstránení nevhodnej povrchovej úpravy obnoviť nábeh pieskvcovej klenby. Vo vstupnom otvore je potrebné vybúrať zamurované lôžka portálu a narušený záklenok obnoviť v segmentovom tvare. Do lôžka portálu osadiť dvernú výplň v skrytej zárubni.

Východnú stenu je potrebné vyškárať a domurovať do úrovne stropu. Vzhľadom na neexistenciu zvyškov konzol ich navrhujeme nerekonštruovať.

Podlahu priestoru navrhujeme riešiť dlažbou imitujúcou tehly.

Priestor H

Záklenok vstupu v južnej stene priestoru je potrebné obnoviť. Južnú špaletu okna v západnej stene je potrebné domurovať z kameňa, nakoľko v dôsledku zatekania je poškodená. Okenné ostenie je potrebné na základe reštaurátorského návrhu doplniť, čím sa zabezpečí jeho stabilita a umožní sa jeho uzatváranie výplňou osadenou do polodrážky. Odstrániť plochy nevhodnej vápennocementovej omietky a murivo preškárať.

Severná stena - nahradiť cementové škárovanie vápennou maltou. Do lôžok vstupu do západnej bašty je možno osadiť drevenú zárubňu s dvernou výplňou. Omietku na stenách chodby reštaurátorsky konzervovať.

Východná stena - je potrebné korigovať vstup z nádvorja, ktorý má opačné zbiehanie špaliet voči zásadám konštrukcie otvorov. Špalety je potrebné vybúrať a vymurovať tak, aby sa smerom do interiéru rozbíhali. Na vonkajšom líci vymodelovať lôžko portálu a uzatvoriť dverami v skrytej zárubni.

V severovýchodnom kúte obnoviť spodnú časť vykurovacieho zariadenia podľa zamerania z archeologického výskumu z r. 1972.

Doplnené časti klenby je potrebné škárovaním zjednotiť s pôvodným zvyškom. Pochôdznu plochu riešiť dlažbou na spôsob tehlovej podlahy.

Priestor I

Plošne odstrániť nevhodnú vápennocementovú omietku zo stien a klenby. Murivo následne preškárať. Deštruovanú klenbu prístupovej chodby do západnej bašty obnoviť z penovcov. Vstup do západnej bašty v západnej stene miestnosti obnoviť osadením drevených trámov a vymodelovaním lôžka portálu. Podlahu realizovať z dlažby na spôsob tehly.

3. NP paláca

Priestor J

V zachovanom zvyšku západnej steny je potrebné domurovať poškodenú spodnú časť tehlovej severnej steny arkiera, ktorá je do hĺbky vydrolená s výrazným úbytkom hmoty tehlového muriva. Doplnené tehlové murivo je potrebné skladbou a rozmermi tehál

prispôbiť historickému murivu. Odtrh kamenného muriva nad tehlovým murivom arkiera je potrebné konzervovať v torzálnej forme.

V polohe vstupu do prevetu je potrebné odstrániť cementové škárovanie, spevniť špalety so zachovaním odtrhovej hrany na západnej strane. Zachovaný preklad je potrebné reštaurátorsky konzervovať a stabilizovať bez dopĺňania chýbajúcich zvislých častí ostenia. Torzo záklenku prevetu je potrebné stabilizovať doplnením klenákových kameňov a preškárovaním hlboko vydrolených škár. Domurovať parapetné murivo s ponechaním lôžka prahu.

Otvor v severnej stene je potrebné premodelovať tak, aby boli prezentované lôžka portálu situované zrejme na južnom líci steny. Po sprístupnení z lešenia je potrebné preveriť polohu a materiálovú skladbu pôvodného záklenku vstupu vo vzťahu ku dnešnému záklenku realizovanému v 80. rokoch 20. stor., nakoľko sa zdá, že historický záklenok bol tehlový a situovaný o výšku tehly (cca 25 - 30 cm) nižšie než je dnešný záklenok. Korunu severnej steny je potrebné konzervovať v torzálnej forme. Odstrániť plošnú povrchovú úpravu a murivo preškárovať so zatláčanými škárami.

3. NP paláca

Priestor K

Obvodovú stenu arkiera v západnej stene domurovať do úrovne parapetu. Staticky stabilizovať torzo klenby arkiera (päty a nábehy klenby), reštaurovať, resp. reštaurátorsky konzervovať omietkové rebrá. Reštaurátorsky konzervovať historické omietky špaliet arkiera. Vyťažený násyp pod podlahou arkiera obnoviť, plochu pokryť vhodnou dlažbou.

Prevet v severnom susedstve arkiera je potrebné zbaviť cementového škárovania a preveriť konštrukciu špaliet a prekladu, resp. záklenku. Po sprístupnení 3. NP je potrebné do otvoru vstupu do prevetu osadiť subtílné zábradlie. Murivo okien v západnej stene je potrebné zbaviť cementového škárovania, vyspraviť špalety kamenno-tehlovým murivom, domurovať parapety a reštaurátorsky konzervovať historické omietky. Stenu je potrebné zbaviť povrchovej vápennocementovej rozotieranej vrstvy. Murivo v parapete výklenku severného okna západnej steny je potrebné korekčne premurovať a zarovnať a domurovať jeho líce. Výpadky v tehlovom murive ostenia je potrebné doplniť.

Severnú stenu je potrebné očistiť od plošnej vápennocementovej omietky a preškárovať. Jej východné ukončenie domodelovať šikmou nadmurovkou východnej steny, čím sa naznačí jej napojenie na severnú stenu. Betónovú plochu terasy upraviť dlažbou na spôsob tehlovej.

Terajšie zábradlie terasy nahradiť subtilnejším, menej pohľadovo vnímateľným, ktoré bude korešpondovať so zábradlím vyhliadkovej plochy.

Priestor L

Vstup v južnej stene je potrebné korekčne obnoviť tak, že sa vybúrajú zamurované lôžka portálu, čo si zrejme vyžiada aj úpravu záklenku. Reštaurátorsky konzervovať historické omietky, novodobú vápennocementovú omietku odstrániť a murivo preškárovať. Konzervovať torzá tehlových klenbových pätiiek. Špaletu a nábeh záklenku vstupu do západnej bašty v západnej stene je potrebné konzervovať a stabilizovať a v budúcnosti môže slúžiť ako vstup do 3. NP bašty. V severnej stene je potrebné reštaurátorsky konzervovať kútovú tehlovú pätku klenby.

4. NP paláca

Priestor M

Odstrániť vápennocementovú omietku z povrchu západnej steny a murivo preškárovať. Do dvojice strieľňových otvorov osadiť drevené preklady. Po sprístupnení preveriť, resp. upresniť možnosť obnovy torza otvoru nad arkierom. Zo severnej steny odstrániť vápennocementovú omietku a preveriť možnosť prezentácie zamurovaného otvoru viditeľného na historických fotografiách.

Priestor N

Odstrániť vápennocementovú plošnú omietku z južnej a severnej steny.

Južná fasáda

Murivo je potrebné zjednotiť preškárovaním.

Východná fasáda

Odstrániť vápennocementovú plošnú povrchovú úpravu a murivo preškárovať, vrátane muriva schodiska. Vyspraviť poškodené schodiskové stupne z umelého kameňa.

Západná fasáda

Domurovať poškodený základový výstupok nad skalným podložíom. Murivo s hĺbkovo vydrolenou maltou preškárovať. Zachované plochy gotickej a renesančnej omietky je potrebné reštaurátorsky konzervovať a okraje prichytiť k murivu. Tehlovú šachtu prevetu

medzi arkiermi je potrebné preškárovať, doplniť výpadky muriva a nadmurovať ochrannou vrstvou tehlového muriva (cca 3 - 5 radov). Do lôžka po vyhnutom preklade výtokového otvoru je potrebné osadiť dubový trám s ručne opracovaným povrchom. Domurovať kavernu v susedstve prevetu severne od severného arkiera. Do strednej strieľne 4. NP je potrebné vložiť preklady z tvrdého dreva a vyplniť výpadok. Korunu konzervovať v súčasnom horizontálnom tvare a priebehu.

10. Požiadavky na vykonanie ďalších špecializovaných výskumov

Vzhľadom na skutočnosť, že nálezové situácie boli zo strany interiéru zväčša vyčerpané, doporučujeme v rámci stavebných prípravných prác realizovať architektonicko-historický dozor zo zreteľom na t.č. neprístupnú západnú fasádu s cieľom dokumentácie jednotlivých prvkov a historických omietok. Vzhľadom na neprístupnosť fasády navrhujeme jej architektonicko-historické doplnkové doskúmanie po postavení lešenia v predstihu obnovy.

Rovnako doporučujeme revízne archeologické doskúmanie paláca v prípade realizácie hĺbkových stavebných zásahov, s možnosťou zistenia vrstiev viažucich sa na najstaršie murív paláca.

Doporučujeme uskutočniť aj doplnkový dendrochronologický výskum t. č. neprístupných a predpokladaných drevených vzoriek na západnej fasáde objektu, ktoré by mohli spresniť časové zaradenie jednotlivých vývojových etáp.

Pre stanovenie optimálnej obnovy a konzervácie kamenárskych prvkov okenných ostení je potrebné spracovať návrh na reštaurovanie.

11. Zoznam fotografickej (F1-120) a grafickej dokumentácie (G1-24)

Fotografická dokumentácia

1. Západný pohľad na palác na fotografii M. Sterna z konca 19. storočia (Zbierka P. Horanského)
2. Východný pohľad na severnú časť paláca, foto J. Édes 1910 (<https://www.darabanth.com>)
3. Východný pohľad na palác v roku 1972 (In: Jančušková 1972)
4. Juhozápadný pohľad do severovýchodnej časti priestoru A v 1974 (In: Tóthová 1978)

5. Západný pohľad do juhovýchodného kúta priestoru A v 1974 (In: Tóthová 1978)
6. Západný pohľad na štrbinový otvor vo východnej stene priestoru A v 1974 (In: Tóthová 1978)
7. Východný pohľad cez vstupnú časť do priestoru A v 1974 (In: Tóthová 1978)
8. Východný pohľad na západnú stenu priechodnej budovy v N1 v 1974 (In: Tóthová 1978)
9. Zamurované okno na 1. NP priestoru F v N27 v 1972 (In: Jančušková 1972)
10. Zvyšky vykurovacieho zariadenia v juhozápadnom kúte priestoru B v 1974 (In: Tóthová 1978)
11. Severný pohľad na vykurovací otvor v južnej stene priestoru G, N29 (In: Jančušková 1972)
12. Južný pohľad na severnú stenu priestoru F v N26 (In: Jursa 1973)
13. Východný pohľad na západnú stenu priestoru G s N30 (In: Jursa 1973)
14. Odkrytá dlážka pri južnej stene priestoru G v N33 v 1974 (In: Tóthová 1978)
15. Severný pohľad na južnú stenu priestorov F a K s N24 a 48 (In: Jursa 1973)
16. Východný pohľad na západnú stenu 3. NP priestoru K s N49 (In: Jursa 1973)
17. Severovýchodný pohľad na úskok východnej fasády v N73 (In: Jursa 1973)
18. Severný pohľad na otvor v severnom múre priestoru L, N55 (In: Jančušková 1972)
19. Juhovýchodný pohľad do severozápadného kúta priestoru J na 3. NP s N46 a N47 (Archív Trenčianskeho múzea)
20. Severný pohľad na Južnú stenu priestorov L a N s N53 a N60 (In: Jursa 1973)
21. Juhovýchodný pohľad na palác v 1974 (In: Tóthová 1978)
22. Východné priečelie paláca (In: Jursa 1973)
23. Celok od severovýchodu
24. Celok od východu
25. Celok od západu
26. Priestor A od severu s N1-4
27. Západný pohľad na východnú stenu priestoru A, N1
28. Štrbinový otvor vo východnej stene priestoru A,
29. Juhovýchodný pohľad na východné líce múru v N1
30. Severný pohľad na južný múr v N2
31. Murivo pri výklenku západnej steny priestoru A, N3
32. Odkryv lôžok trámovej konštrukcie v korune západnej steny priestoru A, N3
33. Odkryv lôžok trámovej konštrukcie v korune západnej steny priestoru A, N3
34. Východný pohľad na západnú stenu priestoru A, N3

35. Južný pohľad na západné líce západnej steny v N3
36. Južný pohľad na severnú stenu priestoru A, N4
37. Nález architektonického článku v priestore A, N5
38. Vstup vo východnej stene priestoru B, N6
39. Špaleta vstupu vo východnej stene priestoru B, N6
40. Sonda v juhovýchodnom kúte priestoru B, N6 a 7
41. Južná stena priestoru B, N7
42. Juhozápadný kút priestoru B, N7, 8 a 10
43. Situácia v juhozápadnom kúte priestoru B, N7 a 8
44. Severná stena priestoru B, N9
45. Okno východnej steny priestoru C, N12
46. Časť východnej steny priestoru C, N12
47. Južná stena priestoru C, N13
48. Okno západnej steny priestoru C, N14
49. Južná špaleta okna západnej steny priestoru C, N14
50. Severná špaleta okna západnej steny priestoru C, N14
51. Severná stena a klenba priestoru C, N15, 17
52. Spodná časť severnej steny priestoru C, N15
53. Sonda v spodnej časti severnej steny priestoru C, N15
54. Terasa v časti priestoru E, severný pohľad, N19, 20, 22, 23
55. Zvyšok arkiera západnej steny priestoru E, N20
56. Zamurovaný okenný výklenok v západnej stene priestoru E, N20
57. Severná stena priestoru E a J, N21 a 47
58. Južná stena priestoru F a K, N24 a 48
59. Západná stena priestoru F, N25
60. Južná časť výklenku arkiera západnej steny priestoru F, N25
61. Severná časť výklenku arkiera západnej steny priestoru F, N25
62. Okno arkiera západnej steny priestoru F, N25
63. Južná stena vstupu do prevétu v západnej stene priestoru F, N25
64. Severná časť priestoru F, N26
65. Zvyšok vykurovacieho otvoru v severnej stene priestoru F, N26
66. Východná stena priestoru F, N27
67. Zamurovaný okenný otvor vo východnej stene priestoru F, N27
68. Nábeh zrúteného pásu vo východnej stene priestoru F, N27

69. Severná stena a dlážka priestoru F, N26, 28
70. Severný pohľad na južnú stenu priestoru G, N29
71. Severný pohľad na južnú stenu priestoru G, N29
72. Kúreniskový otvor vo východnej časti južnej steny priestoru G, N29
73. Západná časť južnej steny priestoru G, N29
74. Západná stena priestoru G, N30
75. Severná stena priestoru G, N31
76. Východná stena priestoru G, N32
77. Južná stena priestoru H, N34
78. Západná stena priestoru H, N35
79. Severná stena priestoru H, N36
80. Prístupová chodbička v rámci severnej steny priestoru H, N36
81. Východná stena priestoru H, N37
82. Južná stena priestoru I, N40
83. Západná stena priestoru I, N41
84. Severná stena priestoru I, N42
85. Východná stena priestoru I, N43
86. Otvor prevétu v západnej stene priestoru J, N46
87. Otvor prevétu v západnej stene priestoru J, N46
88. Západná stena priestoru K a M, N49 a 58
89. Južná stena arkiera v západnej stene priestoru K, N49
90. Klenba arkiera v západnej stene priestoru K, N49
91. Klenba arkiera v západnej stene priestoru K, N49
92. Severná stena priestoru K, N50
93. Severozápadný kút priestoru K, N49 a 50
94. Južná stena priestoru L a N, N53 a 60
95. Južná stena priestoru L, N53
96. Západná stena priestoru L, N54
97. Nika západnej steny priestoru L, N54
98. Severná stena priestoru L, N55
99. Severná a východná stena priestoru L, N55 a 56
100. Strieľňa západnej steny priestoru M, N58
101. Severná stena priestoru M, N59
102. Južná stena priestoru N, N60

103. Severná stena priestoru N, N61
104. Severná časť západnej fasády v úrovni 1. a 2. NP, N62 a 65
105. Severná časť západnej fasády v úrovni 1. a 2. NP, N62 a 65
106. Stredná časť západnej fasády v úrovni 1. a 2. NP, N63 a 65
107. Šachta prevétu v strednej časti západnej fasády v úrovni 1. NP, N63
108. Piliere južného arkiera v južnej časti západnej fasády v úrovni 1. NP, N64
109. Okno v severnej časti západnej fasády v úrovni 2. NP, N65
110. Zvyšky pasparty okna v severnej časti západnej fasády v úrovni 2. NP, N65
111. Severná časť západnej fasády v úrovni 2. až 4. NP, N65, 67 a 69
112. Severná časť západnej fasády v úrovni 3. až 4. NP, N67 a 69
113. Severná časť západnej fasády v úrovni 3. až 4. NP, N67 a 69
114. Časť severného arkiera v strednej časti západnej fasády v úrovni 3. NP, N68
115. Južná fasáda paláca, N70
116. Východná fasáda od juhovýchodu, N71-74
117. Južná časť východnej fasády v úrovni 1. NP, N71
118. Stredná časť východnej fasády v úrovni 1. a 2. NP, N71 a 72
119. Stredná časť východnej fasády v úrovni 2. NP, N72
120. Východná fasáda od východu, N71-74

Foto: ak nie je uvedené ináč M. Bóna 2018

Grafická dokumentácia

1. Beckov od západu na anonymnej kresbe z roku 1834 (In: Fillértár 1834, s.300-301).
2. Hrad od západu na kolorovanej oceľorytine L. Rohbocka z roku 1856 (Zbierka M. Strieženca).
3. Beckov od západu okolo roku 1870 na akvareli T. Endera (<http://ender.mtak.hu/ender/index01s.html>)
4. Severný pohľad do nádvorja, vpravo so západným palácom na akvareli. L. Medňanského z konca 19. storočia (www.webumenia.sk)
5. Východný pohľad na južnú časť západného paláca na akvareli. L. Medňanského z konca 19. storočia (www.webumenia.sk)
6. Západný pohľad a pôdorys hradu na kresbe J. Könyökiho z 1881 (Archív PÚSR Bratislava)

7. Kresba reliéfnej výzdoby tympanónu paláca J. Könyökiho z 1881 (Archív PÚSR Bratislava)
8. Kresba reliéfnej výzdoby tympanónu paláca od T. Dörreho publikovaná v 1874 (<http://digilib.mtak.hu/B339/issues/vol04/B3390402.pdf>)
9. Slohová analýza horného hradu od M. Kodoňovej 1975
10. Archeologická dokumentácia južnej časti paláca od Š. Tóthovej 1978.
11. Pôdorys 1. NP, M 1:125 - slohová analýza
12. Pôdorys 2. NP, M 1:125 - slohová analýza
13. Pôdorys 3. NP, M 1:125 - slohová analýza
14. Pôdorys 4. NP, M 1:125 - slohová analýza
15. Rezopohľad, M 1:125 - slohová analýza
16. Západný pohľad, M 1:125 - slohová analýza
17. Východný pohľad, M 1:125 - slohová analýza
18. Pôdorys 1. NP, M 1:125 - návrh obnovy
19. Pôdorys 2. NP, M 1:125 - návrh obnovy
20. Pôdorys 3. NP, M 1:125 - návrh obnovy
21. Pôdorys 4. NP, M 1:125 - návrh obnovy
22. Rezopohľad, M 1:125 - návrh obnovy
23. Západný pohľad, M 1:125 - návrh obnovy
24. Východný pohľad, M 1:125 - návrh obnovy

Kresby č. 11-24 : M. Matejka, s využitím geodetického zamerania 1968

12. Použité podklady, pramene a literatúra

- Bardoly, István (ED.). 1999: A "szentek fuvarosa" - Divald Kornél Felső-Magyarországi topográfiaja és fényképei 1900-1919. Budapest:OKvH.
- Bóna, Martin 2003a: Katalógové heslo: Hrad Beckov. In: D. Buran a kol.: Gotika. Dejiny slovenského výtvarného umenia, s. 591-592, 596-597, 601-603. Bratislava.
- Bóna, Martin 2003b: Konzervácia a prezentácia hradu Hrušov v rokoch 1928-1930. In: Monumentorum tutela Ochrana pamiatok 14, 79-94.
- Bóna, Martin 2009: Beckov – Beckovský hrad. Čiastkový architektonicko-historický výskum PO Múr opevňovací. In: Archív ObÚ Beckov, Archív KPÚ Trenčín.

- Bóna, Martin - Šimkovic, Michal 2006: Vývoj pamiatkovej starostlivosti o hradné zrúcaniny. In: Kol.: Ochrana zrúcanín v kultúrnej krajine, 36-49. Lietava 2006.
- Bóna, Martin – Matejka, Miroslav 2007: Hrad Beckov. Architektonicko-historický a umelecko-historický výskum objektov severnej časti hradného jadra. In: Archív ObÚ Beckov, Archív KPÚ Trenčín.
- Bóna, Martin – Matejka, Miroslav 2017: Hrad Beckov. Architektonicko-historický výskum západnej bašty. In: Archív ObÚ Beckov, Archív KPÚ Trenčín.
- Ethey, Gyula – Csemegi, József 1943: A Stibor család építkezései. Adatok a felvidéki gótikus építészet történetéhez. In: A Magyar Mérnök és Építészegylet Közlönye, 3-12.
- Fabian, Pavol – Hrčka, Michal 2006: Konzervácia povrchových úprav. In: Kol. autorov: Ochrana zrúcanín v kultúrnej krajine. Lietava: ZnZLH, s. 118–125.
- Geodetické zameranie hradného komplexu. Inžinierska geodézia, n.p. Bratislava, 1968.
- Gojdič, Ivan – Hudák, Peter – Piatrov, Marián 2010: Beckov hrad. Architektonicko-historický výskum dolného hradu – východná časť predhradia. In: Archív KPÚ v Trenčíne.
- Hanuš, Martin 2016: Stredoveké teplovzdušné vykurovania v strednej Európe. Dizertačná práca FFUK v Bratislave.
- Jančušková, Mária 1972: Stavebno-historický výskum hradu Beckova (II. etapa). Výskumná dokumentácia SÚPSOP Bratislava v Ústrednom archíve Pamiatkového úradu v Bratislave, T 831.
- Kodoňová, Mária 1975: Beckov – hrad – vstupná časť a dolné nádvorie, spracovanie umelecko-historického nálezového materiálu. In: KPÚ v Trenčíne, č. 163.
- Kodoňová, Mária 1983: Beckov – program pamiatkovej úpravy. Ústredný archív Pamiatkového úradu SR, T 2136.
- Kodoňová, Mária 1984: Beckovský výtvarný okruh v neskorej gotike. In: Ars, z umenia stredoveku, č. 1, s. 51–79.
- Kodoňová, Mária 1987: A beckói (Beckov) uradalom művelődéstörténeti jelentősége a keső gótika korában, In: Művészet Zsigmond király korában 1387 - 1437, I.-Tanulmányok, 312-331. Budapest.
- Kodoňová, Mária –Fiala, Andrej 1982: Beckov hrad – západný palác. Program pamiatkových úprav. In: Ústredný archív PÚSR Bratislava, T 2215.
- Kodoňová, Mária – Tóthová, Štefánia 1995: Hrad Beckov. Bratislava-Pamiatkový ústav.
- Könyöki, József 1905: A középkori várak különös tekintettel Magyarországra. Budapest.

- Mencl, Václav a kol.: 1968: Výtvarný vývoj středověkých omítek. Praha.
- Mencl, Václav 1969: Gotická architektúra horného a stredného Považia. In: Vlastivedný časopis, 18, s. 97–112.
- Menclová, Dobroslava 1938: Hrad Beckov. Rukopis v pozostalosti autorky uložený v Archíve Národného Muzea v Prahe, fond Pozostalost' Dobroslavy a Václava Menclovcov, kartón č. 58.
- Menclová, Dobroslava 1961: Vliv husitských válek na pozdně gotickou fortifikační architekturu. Umění 9, č. 5, 433-471.
- Menclová, Dobroslava 1973: Príspevok k typológii hradov, zámkov a kaštieľov na Slovensku. In: Pisoň, Š.: Hradý, zámky a kaštiele na Slovensku, 397-445. Bratislava.
- Plaček, Miroslav – Bóna, Martin 2007: Encyklopédia slovenských hradov. Bratislava
- Rejthar, Rudolf – Smoláková, Mária 1970: Beckov – hrad. Zámer pamiatkovej obnovy. In: Ústredný archív PÚ SR v Bratislave, T 1352.
- Šimkovic, Michal – Bóna, Martin 2003: Opevnené sídla za vlády Anjouovcov; Hradná architektúra počas vlády Žigmunda Luxemburského. In: D. Buran a kol.: Gotika. Dejiny slovenského výtvarného umenia, 86-95, 198-205. Bratislava.
- Tóthová, Štefánia 1978: Správa o systematickom archeologickom výskume Beckov – horný hrad. SÚPSOP Bratislava – hrad. In: Ústredný archív PÚ SR v Bratislave, T 1162.
- Tóthová, Štefánia 1978a: Tóthová, Š. 1978: Výsledky archeologického výskumu na Beckovskom hrade. AH 3, 393-401.
- Tóthová, Štefánia 2006: Beckovský hrad vo svetle archeologického výskumu. In: Karlík, J. (Edit.): Beckov 1, dejiny obce do roku 1918. Nové Mesto nad Váhom, s. 1–24
- Váliné Pogány, Jolán (ed.) 2000: Az örökség hagyományozása. Könyöki József műemlékfelmérései 1869-1890. Budapest.

13. Prílohy

Fotografická dokumentácia (F1-120)

Grafická dokumentácia (G1- 24)

Rozhodnutie KPÚ

LV a KM